

י"ב בתמוז תשע"ט
15 ביולי 2019

לכבוד :

מנהלי בתי הספר העליסודיים השש־שנתיים ומנהלי החטיבות העליונות,
המדריכים והמורים לעברית : הבנה, הבעה ולשון בחטיבות העליונות

חוזר המפמ"ר להוראת העברית: הבנה, הבעה ולשון לשנה"ל תש"ף

בחטיבות העליונות

תוכני חוזר המפמ"ר נגזרים מתוך תוכנית הלימודים בעברית (ירושלים, תשס"ג). לנוחותכם הועלתה תוכנית הלימודים לרשת. אפשר לקרוא אותה ב**תיק תוכניות הלימודים**, ב**מרחב הפדגוגי למורים לעברית** או ישירות בקישור <http://meyda.education.gov.il/files/Curriculum/hebrew-7-12.pdf>.

תוכן הנושאים בחוזר

(ניווט מהיר לעמוד המבוקש בהקשה על שם הפרק)

3	הוראת העברית וההיבחנות בחטיבות העליונות
3.....	1. המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבות העליונות
3.....	2. ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד
8	3. הוראה והערכה בית־ספרית במסגרת 30% (סמל דיווח 11283)
11	4. הוראה לקראת הערכה חיצונית (שאלוני בגרות)
11.....	4.1 מפרט התכנים לשאלון 11281 (שאלון 70%)
19.....	4.2 מפרט התכנים לשאלון 11282 (שאלון 30%)
22.....	4.3 השאלונים המותאמים
24.....	5. הדגשים להוראת העברית לתעודת הסמכה בחינוך הטכנולוגי־מקצועי ובמפת"נים (90 שעות לימוד)
24.....	5.1 הוראה והערכה במוסדות החינוך הטכנולוגי מקצועי האינטרניים
28.....	5.2 היבחנות במוסדות החינוך הטכנולוגי מקצועי האקסטרניים
29.....	6. ביטול שאלוני העולם הישן
29.....	7. מועדי ההיבחנות והדיווח על־פי השאלונים וסמלי הדיווח
30.....	8. שאלות עמ"ר (ערכים מעורבות ורלוונטיות)
31.....	9. פדגוגיה דיגיטלית בהוראת עברית
32	תוכניות ייחודיות
32.....	1. מיזם הכתיבה הדיגיטלי
32.....	2. למידה מקוונת ממירת בגרות
33.....	3. בחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה
33.....	4. כתיבת עבודת גמר בהיקף 5 יח"ל
33.....	5. תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה
34.....	6. שילוב המעורבות החברתית בהערכה החלופית בתחומי הדעת
34.....	7. תורה נביאים ו...כותבים
35	פיתוח מקצועי ומשאבים להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

1. הדרכת המורים לעברית בחטיבה העליונה 35
2. ההשתלמויות 36
3. קהילת המורים לעברית 36
4. הפורטל הפדגוגי למורים לעברית בחטיבות העליונות 36
5. תיק תוכניות הלימודים לעובדי הוראה 36
6. ספרי הלימוד וחומרי הלמידה המאושרים לחטיבות העליונות 37
7. הצטרפות למאגר מעריכי בחינות הברגרות 37
- ועדת המקצוע 38
- צרו קשר 38

בברכת שנת לימודים מוצלחת

תומר בוזמן

המפמ"ר על הוראת הלשון העברית

העתקים

מר שמואל אבואב, מנכ"ל משרד החינוך
ד"ר מירי שליסל, יושבת ראש המזכירות הפדגוגית
ד"ר שוש נחום, מנהלת המנהל הפדגוגי
ד"ר חגית גליקמן, מנכ"לית ראמ"ה
גבי דליה פניג, סגנית יושב ראש המזכירות הפדגוגית
מר משה זעפרני, מנהל אגף א שפות, המזכירות הפדגוגית
גבי דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי, המנהל הפדגוגי
מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות
מנהלי המחוזות
גבי אילנה כהן, מכון סאלד
המדריכות המרכזות במחוזות והמדריכות הארציות בעברית

הוראת העברית וההיבחות בחטיבות העליונות

1. המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבות העליונות

- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית על-פי [תוכנית הלימודים בעברית](#) ובהתאמה ליעדי משרד החינוך
- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים – השליטה בלשון, הכושר להשתמש בכלים הלשוניים לצרכים אקדמיים ואחרים: הרחבת אוצר המילים, שכלול ההבעה בכתב ובעל-פה וההבנה של טקסטים; שימוש תקין בלשון – בהגייה, בכתיב, במשמעות, בנטייה, בתצורה ובתחביר; גיוון וגמישות משלבת והתאמת הלשון לנסיבות השיח
- גילוי החוקיות בלשון על סמך התבוננות בתופעות לשון ובתהליכי לשון אגב עמידה על הדינמיות שלה
- הכרת הכוחות המשתתפים בעיצוב העברית: המורשת הלשונית, הצורך בהרחבת אוצר המילים, השוואת המערכת (ההיקף), האופנויות הלשוניות ועוד – והמודעות למתח שביניהם
- שילוב התקשוב, לרבות הכלים הדיגיטליים, בהוראת העברית ובתהליכי ההערכה
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה-הערכה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע עברית, טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון העברית והוקרתה

2. ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד

ארגון הלמידה מעמיד את הבחירה בין מוקדי ההעמקה השונים בתוכנית הלימודים. בכל אחת מן האפשרויות יילמדו הבנת הנקרא, הבעה בכתב, תחביר ומערכת הצורות. 30% מתוכנית הלימודים כוללים פרקים בהבנה ובהבעה, כולל תהליכי הכתיבה (הציר האורייני) ופרקים נבחרים מאחת המערכות הלשוניות: תחביר או צורות. השליטה בתכנים הללו תיבחן בדרכי הערכה שונות, והציון יהיה 30% מציון הבגרות של התלמיד. 70% מתוכנית הלימודים כוללים את הוראת הציר האורייני בדגש על כתיבה ממוזגת והוראה מקיפה של המערכת הלשונית השנייה החל בכיתה י' (עם סיום הוראת תוכני 30%) ועד לבחינת הבגרות בכיתה י"א או בכיתה י"ב. התכנים הללו נכללים במפרט התכנים לשאלון הבגרות החיצוני, והציון בו (בשקלול עם הציון השנתי "המגן") יהיה 70% מציון הבגרות של התלמיד.

הנושאים הנלמדים במסגרת 30% יילמדו בפרק זמן של 30% מסך שעות ההוראה לשתי יחידות הלימוד בחטיבה העליונה י-י"ב, כלומר בהיקף של כ-55 שעות לכיתה הלומדת שלוש ש"ש במשך שנתיים י-י"א. מכאן שבמהלך כיתה י' נלמדים תכנים הכלולים במסגרת 30% ובמסגרת 70%.

בתי ספר שיבחרו להורות את התוכנית ל-30% אחרי בחינת הבגרות בשאלון החיצוני, יהיו חייבים לתכנן את לוח הזמנים כך שיהיה אפשר לקיים תהליכי כתיבה ואירועי הערכה בית-ספריים ראויים בהיקף של 55 שעות לפחות.

חלוקת התכנים ל-30% ול-70% מאפשרת למורים את הבחירה במידת ההעמקה המתאימה לדפוסי ההוראה שלהם ואת הבחירה במערכת המתאימה לנטיית ליבם ולאופי הכיתה. **בשום מקרה לא ילמד התלמיד רק מערכת לשונית אחת**, ולא יתאפשר מעבר מאפשרות אחת לאפשרות שנייה במעבר שבין כיתה י' לכיתה י"א או י"ב. בתוך כך, בחירת התכנים מחייבת את התלמיד בבחינת הבגרות. **תלמיד יחויב לענות בבחינת הבגרות על החטיבה הלשונית שלמד בכיתה.**

! בכל שלבי ההוראה ישולבו העקרונות של הלמידה המשמעותית, המדגישים את העניין, החוויה, ההתנסות, החקר והערכים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

ההקשר במרכז

ההקשר שבו האירועים הלשוניים מתרחשים או שבתוכו נוצר הטקסט הוא חלק בלתי נפרד מן השימוש בשפה. במונח "הקשר" הכוונה אינה רק להקשר הטקסטואלי – היינו: הסביבה הלשונית הטקסטואלית שהמילה, המשפט או הפסקה נתונים בה – אלא להקשר במובנו הרחב: הסביבה החברתית והתרבותית. כך, למשל, בדיון בתופעת לשון האופיינית ללשון ימינו תינתן הדעת לרקע שעליו התופעה צומחת, כלומר למגמת ההתפתחות של העברית כיום ולתופעות לשון קרובות הצומחות על אותו הרקע.

בדיון בטקסט לא נפקד מקומם של ההקשר הנסיבתי ושל ההקשר החברתי והתרבותי המשפיעים על עמדת הכותב, על רמת הלשון ועל אוצר המילים שהוא בוחר בהם, על אורך הטקסט, על הדוגמאות שהוא מביא ועוד ועוד. יודגש שהמושג 'הקשר' אינו שייך רק לטקסטים כתובים אלא גם ללשון הדיבור.

את פרקי הלשון יש ללמד בזיקה לטקסט במידת האפשר מתוך העיקרון של הלשון המשרתת את הטקסט, אך יודגש כי בתרגול ובהיבחנות יש מקום גם לעיסוק ממוקד בלשון שלא מתוך הטקסט השלם בהכרח. במקרה זה יש חשיבות להבנה מעמיקה של הרכיבים הלשוניים ולתרומתם לפיתוח המודעות הלשונית של הלומד.

פריסת השעות על פני שנות הלימוד בכיתות י-י"ב בהתאם לאפשרויות השונות.¹

אפשרות א		אפשרות ב		מיזם הכתיבה ²	
מוקד לשוני: צורות		מוקד לשוני: תחביר		מוקד לשוני: צורות או תחביר	
י	י"א-י"ב	י	י"א-י"ב	י	י"א-י"ב
הבנה והבעה	40-30 שעות	40-30 שעות	40 שעות	40-30 שעות	כ-40 שעות
צורות	15 שעות	40 שעות	25 שעות	על פי אפשרות א או ב, לבחירת המורה	
תחביר	25 שעות		15 שעות		

* במהלך כיתה י נלמדים התכנים הכלולים במסגרת 30% ומקצת מן התכנים הכלולים במסגרת 70%

להלן פריסת השעות על-פי האפשרויות השונות:

אפשרות א - מוקד לשוני: צורות

- **להערכה בית-ספרית בכיתה י במסגרת 30% (כ-50 שעות)**
25 שעות להוראת נושאים נבחרים בתחביר כמפורט בסעיף 3 להלן
25 שעות (מתוך 40 שעות) להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת הטיעון בזיקה לטקסטים ולתשתיות מידע
- **להערכה חיצונית (שאלון החיצוני) בכיתות י-י"א במסגרת 70% (כ-100 שעות)**
55 שעות על פני כל שנות הלימוד (כ-15 שעות לימוד בכיתה י וכ-40 שעות לימוד בכיתה י"א או י"א-י"ב) להוראת מערכת הצורות באופן מקיף.
תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד במסגרת שעות הלשון.
כ-50 שעות להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבה ממוזגת למטרת סקירת ספרות.

¹ פריסת השעות מותאמת להקצאת שלוש ש"ש לפחות בכיתה י.

² בתי הספר שיש בהם כיתות הניגשות למיזם יכולים להגיש בקשה לשעה תוספתית לכל כיתה מיזם.

אפשרות ב - מוקד לשוני : תחביר

- **להערכה בית-ספרית בכיתה י במסגרת 30% (כ-50 שעות)**
כ-25 שעות להוראת נושאים נבחרים **במערכת הצורות** כמפורט בסעיף 3 להלן
כ-25 שעות (מתוך 40 שעות) להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת הטיעון בזיקה לטקסטים ולתשתיות מידע
- **להערכה חיצונית (שאלון החיצוני) בכיתות י-יא במסגרת 70% (כ-100 שעות)**
כ-55 שעות על פני כל שנות הלימוד (כ-15 שעות לימוד בכיתה י וכ-40 שעות לימוד בכיתה י"א או י"א-י"ב) להוראת **תחביר** באופן מקיף.
תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד במסגרת שעות הלשון.
כ-50 שעות להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבה ממוגת למטרת סקירת ספרות.

הערות כלליות לאפשרויות א רב:

- במהלך כיתות י-י"ב יש ללמד לפחות שש שעות שהן סך השעות המינימלי לשתי יחידות הלימוד כשלפחות שלוש ש"ש יילמדו בכיתה י. **מומלץ כי מנהלים אשר נהגו להקצות שעות נוספות להוראת העברית ימשיכו להקצותן מאחר שתחום העברית משמש מסד לכל תחומי הדעת.** בעקבות מפגשים עם מורים ועם קבוצות מיקוד הקפדנו על הלימה שבין תוכני הלימוד והדרישות למסגרת השעות להוראת העברית בכיתות י-י"ב. בבתי ספר שבהם מלמדים מעל שש ש"ש לשתי היחידות, יש לפרוס את השעות בהתאמה. הקצאה של פחות משלוש ש"ש לכיתה בשנה תפגע ביכולת להביא ללמידה מעמיקה ומשמעותית.
- עקב הספירלות המאפיינת את תחום הדעת עברית, ובייחוד את פרקי ההבנה וההבעה, תיתכן חפיפה בין תכנים במסגרת 30% לתכנים במסגרת 70%. ההבחנה תתבטא במורכבות הטקסטים לקריאה, במורכבות תהליכי הכתיבה ובהיקפיה. בתוך כך, חפיפה שכזאת תאפשר למידה של אותן המיומנויות לאורך זמן. כך, לדוגמה, מיומנויות של מיזוג מידע יוטמעו כבר במהלך הוראת כתיבת הטיעון.
- ההבחנה בין תחומי השפה, המוצגת בטבלה, נועדה להצביע על הזמן היחסי שיש להקדיש לחלק הלשוני ולחלק האורייני. **אין לפצל בין מורים שונים את שעות ההבנה וההבעה ושעות הלשון** באותה שנת לימודים. את התכנים הלשוניים יש ללמד בהקשר של טקסט במידת האפשר.
- ציון הבגרות במקצוע העברית ישוקלל מציון ההערכה הבית-ספרית (30% מהציון הסופי) ומהציון הסופי על השאלון החיצוני (70% מהציון הסופי, על פי החישוב: 21% ציון שנתי + 49% ציון שאלון הבחינה).

מיזם הכתיבה באמצעות תיק עבודות³

המורים המלמדים במיזם הכתיבה יוכלו להתחיל בו כבר במחצית השנייה של כיתה י ולפרוס את יחידות הכתיבה שבמסגרתן לשלוש מחציות (מאמצע כיתה י ועד לסוף כיתה י"א). בציר הלשוני יוכל המורה לבחור את המתווה המתאים לו על פי אפשרות א או ב. הכתיבה הממוגת תילמד במסגרת שעות ההבנה וההבעה ב-30%. במסגרת התלקיט יידרשו התלמידים לשני תהליכי כתיבה ממוגת. הנחיות על כך יינתנו במסגרת ההדרכה האישית למורים המלמדים במסגרת המיזם.

לפרטים נוספים על מיזם הכתיבה יש לפנות לאהובה דור, מדריכה ארצית - תוכנית מיזם הכתיבה
ahuva07@gmail.com

³ עוד על מיזם הכתיבה בפרק **מיזם הכתיבה הדיגיטלי**, עמוד 32.

אוריינות קריאה: הבנת הנקרא במסגרת לימודי עברית בחטיבה העליונה (30% ו-70%)

על-פי הגדרת ה-OECD, אוריינות היא היכולת של התלמידים ליישם ידע וכישורים שהם רכשו בתחומים מרכזיים וכן לנתח, להסיק ולהסביר בצורה יעילה את הדרכים לגשת לבעיות, לפרש אותן ולמצוא להן פתרונות במגוון מצבים.

אוריינות הקריאה מוגדרת כך:

אוריינות קריאה היא יכולתו של הפרט להבין טקסטים, להשתמש בהם, להעריך ולבקר אותם ולעסוק בהם כדי להשיג את מטרותיו, לפתח את הידע ואת הפוטנציאל שלו ולהיות חלק מהחברה.

(מתוך [PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016\): 11](#))

הגדרות אלה עולות בקנה אחד עם המטרות של הוראת העברית, על כן משימות ומטלות ברוח הגדרה זאת יהיו חלק מתוכנית העבודה השנתית בכל שכבת גיל.

המסגרת המושגית של פיזה ממפה את התהליכים הקוגניטיביים ואת ממדי ההבנה באופן זה:

קטגוריות על בסולם 2018	תהליכים קוגניטיביים 2018
	שטף הקריאה
איתור מידע	נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט
	חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע
הבנה (פרשנות והיסק)	ייצוג של משמעות מילולית
	מיוזג מידע והסקת מסקנות
הערכה ביקורתית ורפלקציה	הערכת האיות והמהימנות
	הערכה של תוכן וצורה
	זיהוי של עימות והתמודדות עימו

(מתוך [PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016\): 21](#))

הממדים והתהליכים הללו נמצאים בבסיס המשימות והמבחנים בעברית (לרבות מבחני המיצ"ב ובחינות הבגרות). יש לבסס אותם בהוראה השוטפת של טקסטים בהיקפים שונים ובסוגות השונות, לרבות במשימות אורייניות ברוח משימות פיזה.

במהלך שיעורי העברית יש לחשוף את התלמיד למגוון רחב של טקסטים מסוגים שונים, בסוגות שונות ובהיקפים שונים. העבודה על הטקסטים תיעשה בשני צירים:

- עבודה עם טקסטים ועליהם במסגרת פיתוח מיומנויות אורייניות בהבנת הנקרא, לרבות שאילת שאלות בממדי ההבנה השונים, שאלות עמ"ר⁴, מטלות כתיבה קצרות היקף בזיקה לטקסטים, עמידה על אמצעים רטוריים ומבני לשון המשרתים את הכותב
- קריאת מאמרים וניתוחם לצורך כתיבת המאמרים כמתואר לעיל

לרשות המורים עומדים מאגרי משימות אורייניות שונות לשילוב בהוראת העברית בחטיבה העליונה:

- ✓ [משימות באוריינות קריאה](#) (משימות ממבחני פיזה בעבר)
- ✓ [החוברת שאלה של טקסט](#) בהוצאת משרד החינוך
- ✓ [מאגר המשימות האורייניות המתקשבות](#) (הכניסה למורים ולתלמידים היא באמצעות שם משתמש וסיסמה)

⁴ על שאלות עמ"ר ראו סעיף 8: [שאלות עמ"ר \(ערכים מעורבות ורלוונטיות\)](#), עמוד 30.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

הערות :

- הוראת הבנת הנקרא משותפת ל-30% ול-70%, לכן מומלץ לבנות תוכנית ספירלית רב-שנתית (י-י"א/י"ב)⁵.
- יש להקפיד כי בכל שנה יילמדו 20-30 טקסטים לפחות בהיקפים שונים, מסוגים שונים ובסוגות שונות כמפורט בסעיף 4 (במפרט התכנים לשאלונים 11281, 11282 בפרקי ההבנה וההבעה).
- יש לשלב משימות אורייניות מתוקשבות באופן שוטף בעבודות הכיתה ובעבודות הבית.

⁵ בבתי ספר שש-שנתיים יש לבנות תוכנית רב-שנתית ז-י"ב.

3. הוראה והערכה בית ספרית במסגרת 30% (סמל דיווח 11283)

30% מציון הבגרות בעברית: הבנה, הבעה בכתב ולשון עברית ניתנים על הישגי התלמיד ועל שליטתו בידע ובמיומנויות הנבדקים בדרכי הערכה שונות, לרבות בחלופות הערכה. נוסף על הידע ועל המיומנויות יש לעמוד בהוראה על ערכים הנגזרים מתוכנית הלימודים והעולים מתוכני הנושאים והמאמרים הנדונים. ההערכה החלופית בעברית תוצג בתלקיט (פורטפוליו).

התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא והמשמשים לו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב. תלקיט יכול לכלול גם משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. התלקיט, אם כן, משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה. על כן אנו ממליצים כי תוכנית 30% ובניית התלקיט יקדמו לתוכנית 70%.

מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. כמו כן מומלץ לארגן את התלקיט בסביבה דיגיטלית, המקילה משמעותית על עבודת המורה והתלמיד.

לפרטים ולסיוע בהקמת סביבה דיגיטלית להכנת תלקיטים אפשר לפנות ליעל נזר, האחראית על תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית בפיקוח על הוראת העברית ynezer@gmail.com.

מאמרים על תלקיט כחלופה בהערכה בפורטל הפדגוגי.

הפיקוח על הוראת העברית עומד נוכח פרשנויות מרחיקות לכת של בתי ספר בנוגע למטרת ההערכה הבית ספרית. יובהר בזאת כי מטרת ההערכה הבית ספרית לאפשר תהליכי עומק בהוראת המקצוע ולאפשר הערכת התלמיד בהערכה חלופית לבחינה, המותאמת לתחום הדעת. לשמחתנו תחום הדעת עברית מאפשר בחירה של נושאי תוכן הרלוונטיים לעולמם של התלמידים, שבאמצעותם אפשר ללמד את נושאי הלימוד השונים. בתוך כך יודגש –

- **ציון ההערכה הבית ספרית הוא ציון בגרות** לכל דבר ועניין ועליו לעמוד בסף הנדרש לבחינת בגרות בהתאם לתוכנית הלימודים ולחזור המפמ"ר.
- התלקיט משקף את ביצועי התלמיד שבאו לידי ביטוי במהלך כל השנה, ובשל כך הוא נושא אופי של **הערכה מעצבת ושל הערכה מסכמת**. כמקובל בהערכה מעצבת, יש מקום לרכיבי ההתמדה, ההשקעה וההתקדמות שביצע התלמיד ויש לתת לאלה מקום בציון הסופי; עם זאת חשוב להקפיד על כך שהציון הסופי יבטא בראש ובראשונה את הישגי התלמיד ואת שליטתו בשפה ובידע הנלמד כפי **שיבואו לידי ביטוי בתוצרי התלקיט**.
- אין לקבוע ציון מינימום להערכה החלופית. אמירות של מנהלים, כגון "אף תלמיד לא יכול לקבל פחות מ-70 בהערכה החלופית", אינן אמירות פדגוגיות ואינן משקפות את עמדת מטה משרד החינוך. אנו מאמינים כי על כל מורה לעשות כל שאלל ידו למען הצלחת תלמידיו, עם זאת אין להזניח את מקומו של התלמיד באחריות על הישגיו.
- תלמיד המבקש לשפר את הישגיו בתלקיט (טרם הוגשו הציונים למשרד החינוך) – רשאי בית הספר לבנות לו תוכנית אישית, שתכלול מהלכי כתיבה חדשים או, לחלופין, מטלות חקר חדשות והיבחות נוספת. למטרת שיפור הציון אין להסתפק בתיקון מטלות כתיבה שכבר הוגשו.

על פי הנחיות אגף הבחינות במנהל הפדגוגי, תלמיד אשר דווח ציונו בהערכה הבית הספרית (סמל דיווח 11283) ורוצה לשפר את ציונו, יוכל לעשות זאת אך ורק על ידי היבחות בשאלון 30% החיצוני (שאלון 11282).⁶

⁶ ראו מפרט התכנים ומבנה שאלון 11282 בעמודים 19-21.

תהליכי הכתיבה במסגרת 30%

תוצר כתיבה איכותי הוא תוצאה של תהליכי בקרה ושכתוב, ולכן הערכת הכתיבה, בדגש על כתיבת הטיעון, תיעשה במסגרת ההערכה הבית-ספרית, והתלמיד לא יידרש להבחין בה במסגרת הבחינה החיצונית.

בתלקיט יוצגו **שני** מהלכי כתיבה ארוכי טווח בהיקף של 500-700 מילים וכן העדויות לתהליך שעבר התלמיד במהלך הלמידה:

- ✓ הטקסטים אשר שימשו מקורות לכתיבה, ואשר התלמיד קרא וניתח אותם
- ✓ הטיוטות שכתב התלמיד
- ✓ המשוב שקיבל התלמיד והשכתוב שנעשה בעקבותיו
- ✓ התוצר המוגמר

הערות:

- אחד מתוצרי הכתיבה יכול להיות מאמר היצגי⁷ אשר במרכזו דיון בתופעה או בעניין מסוימים על סיבותיהם, היבטיהם, גורמיהם וכדומה. תוצר כתיבה אחד לפחות חייב להיות טקסט טיעון.
- כאמור, תהליך כתיבה מאופיין בטיטות ובשכתוב. אין הדבר מחייב את המורה לבדוק את כל טיוטות התלמיד, ובוודאי לא לבדוק כל טיוטה כאילו היא התוצר הסופי. שכתוב יכול להיעשות בעקבות למידת עמיתים, משוב כיתתי, חשיפה למקורות מידע נוספים, תהליך הלמידה בכיתה, לרבות הערות מקדמות של המורה.
- מורה המבקש להעריך את תהליך הטיט יעשה זאת תוך בדיקת היבטים מסוימים בכל צומת הערכה, כגון פיתוח הרעיון או הטיעון, המודעות לנמען, התקינות וכדומה; זאת עד להערכת התוצר המוגמר.
- מומלץ לשלב בתהליך הלמידה עקרונות של למידה מתוך עניין ולאפשר לתלמיד לבחור את נושא הכתיבה של לפחות אחד מהחיבורים. אגב כך יצטרך התלמיד לחפש אחר מקורות מידע ומאמרים הרלוונטיים לנושא כתיבתו.
- חשוב לחדד כבר בשלב זה, בהמשך לנלמד בחטיבת הביניים, את עקרונות המיזוג. אלה חשובים בכתיבה טיעונית המבוססת על תשתיות מידע, וכן הם יישמשו את התלמיד גם במטלת הכתיבה הממזגת בשאלון 70%.

פרקי תחביר במסגרת 30% (בהיקף של כ-25 שעות)

הנושאים המובאים להלן הם הנושאים שילמדו בתחביר במסגרת 30%. אלה נושאים נבחרים אשר יעניקו לתלמיד מושגים בבסיסיים בתורת התחביר, ודרכם הוא יעמוד על **תרומת הידע התחבירי להבנה ולכתיבה**. את פרקי התחביר יוכל המורה להעריך באמצעות תרגילים, מטלות חקר או מבדקים, ובלבד שיכללו את התכנים האלה:

- חלקי הדיבור (חזרה על הנלמד בחטיבת הביניים)
- ההבחנה בין צירוף לבין משפט (חזרה על הנלמד בחטיבת הביניים)
- קשרים לוגיים, לרבות שימוש תקין בהם (חזרה על הנלמד בחטיבת הביניים והעמקה)
- המשפט הפועלי והמשפט השמני. עיקרי המשפט: הנושא והנושא (נושא פועלי ונושא שמני: נושא שם עצם ונושא שם תואר); המשלימים: המושא, התיאור, הלוואי (אין להבחין בין סוגי המושאים ובין סוגי התיאורים) ההסגר
- הבחנה בין סוגי משפטים: פשוט, איחוי (מאוחד), מורכב
- המרות בין סוגי המשפטים. על ההוראה להתמקד בפירוק משפטים, בהרכבה ובהמרות תוך עמידה על ההבדלים הסגנוניים ולא בתיחום איברים ופסוקיות
- שינוי סדר המילים במשפט לצורכי הדגשה, לרבות השימוש התקין ב**לא**, **גם**, **רק**
- מבנים תחביריים להעברת דרכי מסירה: דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגר

⁷ לעניין הגדרת טקסט היצגי מומלץ לקרוא את מאמרה של פרופ' זהר לבנת, [בעיות בהוראת שיח הטיעון](#).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

- מבנים תחביריים להעלמת עושה הפעולה : משפטים סתמיים ומשפטים סבילים
- תקינות בהתאם ובפיסוק

בתלקיט יוצגו מטלות החקר והמחוננים שלהן בתחום זה א המבדק המסכם בפרק הלשוני.

פרקים במערכת הצורות במסגרת 30% (בהיקף של כ-25 שעות)

הנושאים המובאים להלן הם הנושאים שיילמדו במערכת הצורות במסגרת 30%. אלה נושאים נבחרים אשר יעניקו לתלמיד מושגים בבסיסיים במערכת הצורות העברית ויאפשרו עמידה על **ייחודה של המורפולוגיה העברית**. את פרקי הלשון יוכל המורה להעריך באמצעות תרגילים, מטלות חקר או מבדקים, ובלבד שיכללו את התכנים האלה:

- עקרון השורש והתבנית (בניין ומשקל) בפעלים ובשמות (חזרה על הנלמד בחטיבת הביניים)
- חזרה על גזרת השלמים בפעלים ובשמות, לרבות נטיית שבעת הבניינים. עמידה על משמעויות הבניינים העיקריות : פעיל וסביל (חזרה על הנלמד בחטיבת הביניים)
- גזרות חפ"נ וחפ"צ בפעלים ושמות. יש לעמוד על צורות שקופות הניתנות לזיהוי בעזרת משפחות מילים.
- גזרות נל"ה ונל"א בפעלים ושמות. עמידה על האנאלוגיה שבין הגזרות
- שורשים תנייניים וגזורי שם – הדגמה בצורות שקופות
- דרכי התצורה העיקריות בעברית : שורש ומשקל, בסיס וצורן, בסיס ובסיס
- משמעויות משקלים שכיחים וצורנים סופיים שכיחים

בתלקיט יוצגו מטלות החקר והמחוננים שלהן בתחום זה א המבדק המסכם בפרק הלשוני.

עקרונות לתכולת התלקיט

אפשרות I כמפורט לעיל

- א. שני תהליכי כתיבה, לרבות עדויות לתהליך ולפחות שני טקסטים שהיו תשתית לכתיבה. הסוגות לכתיבה בכל אחד מהתהליכים : שני טקסטים למטרות טיעון או טקסט אחד למטרות טיעון וטקסט שני לבחירת המורה כמצוין לעיל.
- ב. מטלות חקר לשוניות והמחונן שלהן א המבדק המסכם בפרק הלשוני

אפשרות II

מיוזם בית-ספרי – למידה המבוססת על פרויקט (PBL). הלמידה תכלול מיומנויות הבנת הנקרא, הבעה ולשון. יש אפשרות להגיש גם תוכנית בין-תחומית, במקרה זה יש להגיש את התוכנית לאישור המדריכה המרכזת במחוז.

התוכנית תכלול את הרכיבים האלה :

- רציונל
- מטרות
- הנושאים הנלמדים
- תוצר מצופה
- אופני ההערכה

4. הוראה לקראת הערכה חיצונית (שאלוני בגרות)

4.1 מפרט התכנים לשאלון 11281 (שאלון 70%)

בשאלון הבגרות נדרש הנבחן לענות על שאלות בתחום דקדוקי אחד בלבד, ולכן ייכללו בתחום זה כל נושאי הלימוד מתוכנית הלימודים בעברית, תשס"ג ומחזור המפמ"ר תשס"ה.

חשוב כי ייווצר רצף לימודי בין חטיבת הביניים לחטיבה העליונה.

מבנה השאלון 11281

פרקים	נושאים	ממדים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא והבעה בכתב	במרכז הפרק יעמדו טקסטים לקריאה מסוגים שונים ובסוגות אלה:	ממדי ההבנה איתור מידע: - נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסטים - מיון מידע הבנה: - ייצוג של משמעות מילולית - אינטגרציה והסקת מסקנות הערכה ושיקוף: - הערכת האיכות והמהימנות - הערכה של תוכן וצורה - זיהוי של עימות והתמודדות עימו	- פרק הבנת הנקרא בשאלון הבגרות יכלול שניים עד שלושה טקסטים מסוגים שונים בהתאם למשך הבחינה ולמורכבות הטקסטים. - ייתכנו טקסטים רציפים ובלתי רציפים. - תיכללנה גם שאלות הבנה מסדר חשיבה גבוה	50%
	כתיבה ממזגת (סיכום ממזג) של שניים עד שלושה טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.	ממדי הערכת הכתיבה - תוכן המידע: - תמציתיות ודיוק - ארגון המידע: - עצמאיות הטקסט, לכידות וקישוריות, שזירה בין רעיונות משותפים לצד הייחודיות שבכל מאמר - אזכור מקורות המידע על פי כללי הכתיבה האקדמיים, שימוש מדויק ומגוון בדרכי המסירה ובפועלי ההבעה - לשון מבע ותקינות	- היקף הכתיבה הנדרש הוא 150-250 מילים (ההיקף עשוי להשתנות בהתאם להיקף הטקסטים העומדים בבסיס הסקירה). - מיומנות המיזוג נועדה להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד לצרכים אישיים, חברתיים ואקדמיים.	
לשון ומטה-לשון	- מערכת הצורות או תחביר - תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס	זיהוי הבנה המרה פירוק תקינות היבט פונקציונלי	- התלמיד ייבחן באחת המערכות הלשוניות בהתאם לאפשרות שנבחרה על ידי בית הספר. - בתוך הפרק תיתכן בחירה בין השאלות. - שאלות בתקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תהיינה משותפות לכל הנבחנים.	50%

משך הבחינה 11281 הוא שלוש שעות.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט כהה ו**בכתב יד ברור**. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה.
- דף עזר לבחינה יצורף כנספח. דף העזר אינו מכיל הגדרות, כי אם מונחים מרכזיים האופייניים לכל תחום⁸.
- דוגמאות לשאלונים שהתקיימו במועדי תשע"ו-תשע"ט אפשר למצוא [בפורטל הפדגוגי](#).

פירוט הנושאים בהבנה והבעה לשאלון 11281

פרק ההבנה וההבעה במבחן יכלול שאלות בממדי ההבנה השונים, לרבות מטלה של כתיבה ממוזגת. מאחר שהפרק כולו מבוסס על מיזוג של טקסטים, תעמוד במוקד פרק זה הבנת הקשרים והיחסים בין הטקסטים כמפורט להלן:

- זיהוי הנושא המשותף וזיהוי נקודות הדמיון והשוני בין מקורות המידע
 - זיהוי הקשרים בין כמה מקורות מידע: האם הם מבטאים ביניהם יחס של השלמה, של התנגדות או של תמיכה
 - יצירת הכללות והסקת מסקנות מתוך המידע בעזרת זיהוי הקשרים בטקסטים
 - זיהוי מבנה העומק של הטקסטים (שעשוי לשמש תשתית לתוצר הכתיבה הסופי)
 - קישור בין פרט מידע לבין המקור או המקום שבו הופיע (כגון לדעת מי אמר מה)
 - זיהוי קשרים ויחסים בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים, לדוגמה קשרים של ויתור (כולל ניגוד), הוספה, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט; הבחנה בין דעה לעובדה ועוד
 - זיהוי מאפייני המקור (סוג המקור, המחבר, נקודת המבט, האמינות וכו') והשימוש בהם בצורה מושכלת בעת הכתיבה
 - ייצוג גרפי של רעיונות המופיעים בטקסטים השונים
 - כתיבה הממוזגת בין כמה טקסטים מסוגים שונים **בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה**. במועדים האחרונים נדרשה כתיבה ממוזגת למטרות סקירת ספרות אקדמית.
- מטלת הסקירה בוחנת את יכולת ההבעה בכתב בד בבד עם הבנה מעמיקה של הטקסטים. אלה יתבטאו במיומנויות האלה:
- בנייה מחודשת של הטקסטים המקוריים בהתאם למטרות המיזוג;
 - ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים;
 - השמטת מידע שאינו רלוונטי.
- בתוך כך יש להקפיד על העקרונות הללו:
- נאמנות למקורות המידע,
 - העתקה מושכלת וביצוע פרפרזה והימנעות מהעתקה גורפת,
 - אזכור מקוצר של מקורות המידע בגוף הטקסט ורישום ביבליוגרפי על פי המוסכמות האקדמיות,
 - שימוש מגוון ומותאם בדרכי המסירה שונות,
 - שימוש מדויק בפועלי הבעה / אמירה⁹
 - שמירה על משלב לשון אחיד והולם המתאים לכתיבה עיונית.

⁸ ראו להלן, עמודים 17-18

⁹ מומלץ לקרוא בנושא את המאמר רוזנר, ר' (תש"ס). [השימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגי](#). איגרת מידע מ"ז. ירושלים: משרד החינוך – האגף לתוכניות לימודים, עמודים 42-58.

תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס לשאלון 11281

שימוש תקין בשם המספר בדיבור היומיומי מצביע יותר מכול על דובר עברית השולט בשפתו. נושא זה מצוי גם בתוכנית הלימודים של חטיבת הביניים. יש לעסוק בו באופן רציף ומתמשך לאורך כל שנות הלימוד ולא ללמדו באופן ממוקד רק לקראת הבחינה.

הנושאים בתחום זה:

- שימוש תקין בשם המספר: הנטייה וההתאם. הסוג: מספר יסודי (מונה), סידורי, סתמי, חלקי
- שימוש תקני בהגיית אותיות השימוש (וכל"ב) בהצטרפותן לשם המספר ולשמות העצם
- שימוש במילות היחס המתאימות בהצטרפותן לפועל ולשם ונטייה תקנית של אותיות היחס ומילות היחס (אצלם, אליך, אתכם וכדומה).

התלמיד עשוי להידרש להטלת ניקוד מבחין (שמונה / שמונה) וכן לניקוד אותיות השימוש לפני שם המספר או לפני שמות העצם.

מערכת הצורות (אפשרות א) לשאלון 11281

השאלות על הנושאים הלשוניים יסתמכו על ידע לשוני ומטה-לשוני מוקדם שנלמד בחטיבת הביניים ובכיתה י, הכולל בין היתר מונחים בסיסיים בידיעת הלשון, כגון חלקי דיבור וצורת הבינוני.¹⁰

השאלות במערכת הצורות עוסקות בצורות (פעלים ושמות) בעיקר כפי שהן מופיעות במאמרים או ביחידות שיח שאינן מתוך המאמר. מקצת השאלות קושרות בין צורה למשמעות וכן בין המילה להקשרה. כל אחת מן השאלות יכולה להיות מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים גם יחד. לא תיעשה הבחנה בין שאלות על הפועל בלבד לבין שאלות על השם בלבד.

הנושאים והדרישות בפרק זה:

- ניתוח והטיה של פעלים מכלל הגזרות לפי שורש, בניין, גוף, זמן או דרך
- תיכונות עמידה על הקשר בין צורות הפועל למשמעות ולשימוש שלהן בטקסט וביחידות השיח.
- השורשים יהיו מכלל הגזרות כמפורט:
- שלמים, מרובעים, חסרי פ"נ, חסרי פ"צ, נחי פ"א, נחי פ"ו (לרבות חסרי פ"י), נחי ל"י/ה, נחי ל"א, נחי ע"י/ו, כפולים (ע"ע), לרבות שורשים מורכבים, שורשים בעלי עיצורים גרוניים, שורשים תנייניים ושורשים גזורי שם
- דרכי היווצרות השורש, כגון: הדרכים להיווצרות השורשים המרובעים, השורשים התנייניים והשורשים גזורי השם
- משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל וסביל; זיהוי הפעלים הסבילים ומשמעות השימוש בהם בטקסטים וביחידות השיח. המרת הצורות מפעיל לסביל ולהפך
- גזירה קווית וגזירה מסורגת; הבחנה בין צורני גזירה לבין צורני נטייה
- ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל (מכלל הגזרות המפורטות לעיל), בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים והרכב בסיסים), נוטריקונים (ראשי תיבות), שאילה מלעז
- עמידה על משמעויות המשקלים והצורנים
- שיקולי הדעת בחידושי מילים. יש לעמוד על משמעות התחדישים ועל שיקולי הדעת הדקדוקיים והסמנטיים.¹¹
- תיקוני הגייה ודיוקי הגייה:

תיקוני ההגייה במערכת הצורות הם חלק מהלמידה המעמיקה הנדרשת במערכת הצורות וחוליה חשובה בזיקה שבין הידע המטה-לשוני ובין מימושו בדיבור היומיומי, בתקשורת הבין-אישית ובדיבור מול קהל. כדי להבין היטב את מערכת הצורות נדרשים גם ענייני תקינות והגייה,

¹⁰ ראו את נושאי הלימוד בחטיבת הביניים בחוזר המפמ"ר להוראת העברית בחטיבות הביניים תש"ף.
¹¹ ראו לדוגמה שאלה 16 בשאלון 11281, מועד קיץ תשע"ז.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

המעסיקים תדיר את הציבור הרחב. אי לכך בהוראה ובהיבחנות יושם דגש על טעויות שכיחות בשפה הדבורה. במקרים שהודגשו להוראה ולהיבחנות נלקחה בחשבון שכיחות הטעות בשפה הדבורה.

הידע של הצורות התקינות עשוי להידרש בבחינה בכמה מישורים: בחירה בצורה התקינה עם נימוק או בלא נימוק, תיקון צורה שגויה עם נימוק או בלא נימוק, בחירה או כתיבה של הצורה הנכונה בהקשר (נוכחים או נוכחים) עם נימוק או בלא נימוק.

• **צורות המבטאות טעויות שכיחות אשר תקינות בהגייתן מצריכה ידע בתורת ההגה.**

מונחים בתורת ההגה	כלל לשוני או סיבה לשיבוש	דוגמאות ¹²	הערה
שווא נח שווא נע דגש קל דגש חזק	דגש קל באותיות בג"ד כפ"ת יצוין / ייהגה אחרי שווא נח	יְסֵפֶר / יִסְפֹּר נִתְפַּר / נִתְפָּר נִשְׁכָּר / נִשְׁכֹּר	כל הדוגמאות נסבות סביב קיומו או היעדר קיומו של דגש באותיות בכ"פ, המבוטא בהגייה כיום.
	לא יצוין / ייהגה דגש אחרי שווא נע או חטף	מִכְבֵּס / מִכְבֹּס שֶׁפֶד / שֶׁפֶד לֶאכֹף / לֶאכֹף	
	דגש חזק בבניינים ובמשקלים קבועים	לִיבָא / לִיבָא שְׁלָבִים / שְׁלָבִים	
	היעדר דגש בבניינים ובמשקלים שאינם דגושים	נִכְחַד / נִכְחַד הִכְחִישׁ / הִכְחִישׁ יִלְכֹּד / יִלְכֹּד	
השפעת עיצור גרוני על ההגייה	תשלום דגש לפני עיצור גרוני	בִּרְר / בִּרְר מִנְהֵל / מִנְהֵל לְהִרְגֵעַ / לְהִרְגֵעַ חִרְשׁ / חִרְשׁ	יש להדגיש רק את המקרים המבוטאים בהגייה (התלמיד לא יידרש למקרים שהשינוי בהם הוא בניקוד אך אינו מבוטא כיום, כגון מִפְּרֵשׁ / מִפְּרֵשׁ* פְּרֵשׁ* / פְּרֵשׁ)
	לא יחול תשלום דגש במקרים אלה	שֶׁעֲרֵנוּ / שֶׁעֲרֵנוּ מִגְחָד / מִגְחָד	
	הנמכת תנועה	הַחֲלִיט / הַחֲלִיט	את ניקוד הה"א בבניין הפעיל מומלץ להורות גם בהקשר הניקוד השונה שלה בגזרות השונות: הַשְּׁלִים, הַצִּית, הַכִּין
	לא תחול הנמכת תנועה בהיעדר עיצורים גרוניים	מִגְחַכַּת / מִגְחַכַּת מִתְנוֹכַת / מִתְנוֹכַת	

יודגש כי אין הכוונה לחזור להוראה מקיפה של תורת ההגה כפי שהיה נהוג בעבר, כשהמוקד היה תהליכים לשוניים לכשעצמם. כאמור, עניין התקינות הוא במוקד ההוראה, וכדי להבין את הטעות ולשרשה יש להבין את מקור הטעות ואת הסיבה לה. על כן בהוראה יופיעו מושגים מרכזיים ההכרחיים להבנת תופעות לשוניות המשתקפות בטעויות הלשון הרווחות.

¹² המילים המובאות בעמודה זאת הן דוגמאות לכללים או לשיבושים אשר יידרשו בבחינה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

התלמיד לא יידרש לתאר את התופעות הלשוניות, אלא לתת הסבר למקור הטעות או לצורה התקינה.

• **צורות אשר תקינות בהגייתן מצריכה הכרת המערכת המורפולוגית העברית**

הערות	דוגמאות	
	אני אָבוא / יָבוא	א' אית"ן בגוף ראשון בעתיד
אין הכוונה להיכנס לכללי הניקוד, אלא רק להבחנה המבוטאת בהגייה, בעיקר בהגיית א' אית"ן	אָמלא / אַמלא אָלחם / אַלחם	גוף ראשון בעתיד בבניינים השונים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות ומנטיית הפועל	יָכלתי / יְכלתי יֵשנים / יוֹשנים לָרכב / לְרכב	שימוש נכון בנטיית הפועל, בתבניות ובמשקלים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות	הָכניס / הַכניס הָפיר / הַפיר הָחמיר / הַחמיר מָכין / מַכין מָתיו / מַתיו	הגיית בניין הפעיל בעבר ובהווה בגזרות השונות
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	הִשְתַּנָּה / הִשְתַּנָּה (בעבר) תִּירָה / תִּירָה	אנאלוגיות שגויות בגזרת נל"ו/ה
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	מָמלא / מַמלא יָדָא / יַדָא	אנאלוגיה שגויה בגזרת נל"א
	מִסְפָּרה / מִסְפָּרה מִצָּנח / מִצָּנח הִכָּרח / הִכָּרח	צורות תקניות על פי המשקל

• **דיוקי הגייה בהקשר**

הכרת הצורה התקנית בהקשר מצריכה ידע לשוני והבנת משמעות הפועל, כגון נוצרות / נוצרות; העז / העז; פָּנס / הפָּנס.

תחביר (אפשרות ב) לשאלון 11281

השאלות על הנושאים הלשוניים יסתמכו על ידע לשוני ומטה-לשוני מוקדם שנלמד בחטיבת הביניים ובכיתה י, הכולל בין היתר מונחים בסיסיים בידיעת הלשון: חלקי דיבור, צורת הבינוני, צירוף שמני, צירוף פועלי, סמיכות, משפט חיווי וכדומה.¹³

השאלות בתחביר מתבססות על משפטים או על יחידות טקסט מן המאמרים וכן על יחידות טקסט שאין בהכרח מתוך המאמרים. מקצת מן השאלות קושרות בין הרכיבים התחביריים לתפקידיהם בשיח הכתוב והדבור.

הנושאים והדרישות בפרק זה:

- סיווג משפטים מכל הסוגים: פשוט, איחוי (מאוחד), מורכב, לרבות משפטים בעלי מבנה מיוחד: משפט בעל נשוא מורחב, משפט בעל חלק ייחודי, משפט בעל חלקים כוללים, משפט בעל נשוא סתמי
- זיהוי ותחילה מדויקת של איברים ופסוקיות, לרבות פסוקית מצומצמת
- זיהוי התפקידים התחביריים של הפסוקיות: נושא, נשוא, לוואי, מושא, תיאור. התלמיד עשוי להידרש להבחנה שבין פסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי וויתור (בבחינה לא יידרש התלמיד להבחנה שבין התיאורים בניתוח מילים או צירופים בודדים)
- במשפט מורכב יינתנו לניתוח משפטים מורכבים בעלי כמה פסוקיות ובעלי פסוקיות מורכבות. לא יידרש ניתוח משפטים מורכבים בעלי פסוקית מאוחדת או משפטים מאוחדים בעלי איברים מורכבים.
- זיהוי תפקידיהם התחביריים של מילים וצירופים: נושא, נשוא: פועלי, שמני, מורחב, מודלי, דמוי פועל/יש-אין, האוגד לסוגיו, מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה, הסגר, פנייה, קריאה
- זיהוי, המרה והשלמה של הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח: השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה ותוצאה, תכלית ותנאי.
- זיהוי, המרה והשלמה של הקשרים הלוגיים בין חלקים כוללים ומאוחדים – מילות קישור לציון ריבוי והוספה, ניגוד, צמצום וברירה
- המרות בין מבנים תחביריים ועמידה על הבדלי התפקוד ביניהם, פירוק משפטים למשפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיח
- זיהוי מבנים דרמטיים מבחינה תחבירית והמרתם במבנים חד־משמעיים, לרבות הסברים במונחים לשוניים או יצירת הקשר להבהרת הדורשמשמעות.
- תקינות: זיהוי מבנים תחביריים משובשים ותיקונם, לרבות הסבר השיבוש או הבחירה במבנה התקין
- הבנת המשמעות, התפקיד הרטורי והפונקציונליות של מבנים תחביריים שונים במאמר או ביחידות השיח

על הוראת התחביר להדגיש את הקשר שבין מבנים תחביריים שונים למטרות תקשורתיות ופרגמטיות כגון שימוש במבנים שונים להבעת **דרכי מסירה שונות**: דיבור ישיר, דיבור עקיף, דיבור משולב, הסגר ופסוקיות המדגישות היבטים אלה; שימוש במבנים שונים להבעת **מודליות**: נשוא מורחב, נשוא מודלי, שימוש בציווי; שימוש במבנים שונים **להעלמת עושה הפעולה**: נשוא סתמי, שימוש בסביל; מבנים שונים להבעת **הדגשה**: שינוי סדר המילים במשפט, משפטי ייחוד, לא/אין... אלא/כי אם וכדומה.

¹³ ראו את נושאי הלימוד בחטיבת הביניים בחוזר המפמ"ר להוראת העברית בחטיבות הביניים תש"ף.

דף עזר לבחינה

לקראת הבחינות בעברית ובחינות בכלל התלמידים משננים את המונחים הלשוניים תוך היעזרות בתומכי זיכרון ואסטרטגיות שונות, כגון הסתמכות על ראשי תיבות, שינון ולמידה בעל פה של נושאים שלמים. שינון זה גורם לעומס רב על תפקודי הזיכרון ובא לעיתים על חשבון הבנת המושגים והחומר. מטרתו של דף העזר היא להפנות את התלמיד ללמידה המבוססת על הבנה מעמיקה של המונחים הלשוניים.

דף העזר מבוסס על הרציונל של **העיצוב האוניברסלי בחינוך (Universal Design)**. העיצוב האוניברסלי – משמעו הוא הבניית סביבה לימודית ודרכי הוראה-למידה-הערכה באופן שבו הן יהיו נגישות ומותאמות במידה המרבית לכלל אוכלוסיית התלמידים המאופיינת בטווח רחב של כישורים ומוגבלויות, לרבות תלמידים עם לקויות למידה משמעותיות שמקורן נוירולוגי והגורמות להפרעת למידה. דף העזר יהיה נספח לשאלון ויצורף לו, ובכך יינתן פתרון לתלמידים אשר עיקר הקושי שלהם אינו בהבנת החומר, אלא בארגון, אחסון ובשליפת המושגים.

הערות:

- דף ההערות יצורף כנספח לשאלון 11281 ו-11271 (שאלונים כלליים ושאלונים מותאמים) במועדי תש"ף 2020. בתום השנה תיבחן יעילותו ויוחלט אם לצרפו לבחינה גם בעתיד.
- דף העזר כולל את המונחים הלשוניים העיקריים המובאים בשאלון הבגרות, ואשר הנבחן נדרש להם. דף העזר אינו כולל את כל מפרט התכנים והידע הנדרשים לבחינת הבגרות. התכנים המחייבים את התלמיד לבחינה מפורטים בחוזר זה (עמודים 11-16).
- יובהר כי איננו רואים פסול בשינון ובהיעזרות בתומכי זיכרון למיניהם ואיננו ממליצים לוותר עליהם כליל. לכן חשוב כי היעזרות בדף העזר תיעשה רק בשלבים המתקדמים של ההוראה וההיבחנות, קרי ברבעון האחרון של הלמידה ובבחינות המסכמות את כל החומר.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

דף עזר לבחינה*14

*דף זה אינו כולל את כל החומר הנדרש להוראה ולבחינת הבגרות

טבלת התנועות

התנועות החטופות	התנועות הארוכות	התנועות הקצרות	
א חטף פתח	א קמץ	א פתח	a
א חטף סגול	א צירי חסר א צירי מלא	א סגול	e
	א חיריק מלא	א חיריק חסר	i
א חטף קמץ	א חולם חסר א חולם מלא	א קמץ קטן	o
	א שורוק	א קובוץ	u

טבלת הגופים

גוף שלישי	גוף שני	גוף ראשון	
נסתר	נוכח	מדבר	יחיד
נסתרת	נוכחת	מדברת	יחידה
נסתרים	נוכחים	מדברים	רבים
נסתרות	נוכחות	מדברות	רבות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילות היחס, מילות הקישור

תחביר

סיווגי משפטים:

- משפט חיווי ומשפט שאלה
- **סיווג משפטים על פי הנשוא:** נשוא פועלי, נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל יש/אין)
- **סיווג תחבירי:** משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

משפטים בעלי מבנה מיוחד: נשוא סתמי, נשוא מורחב, חלק ייחוד, חלקים כוללים

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי ותמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים: הסגר, פנייה, קריאה

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, זמן, סיבה ותוצאה, ניגוד וויתור, ברירה, השוואה, הדגמה, ריבוי, צמצום

תורת הצורות

בנייני הפועל: קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעֵל (הופעל), פָּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פִּי' (חפִּי'), חסרי פִּי' צ (חפִּי'צ), חסרי פִּי' (חפִּי')

גזרות הנחים: נחי פִּי'א (נפִּי'א), נחי פִּי'ר (נפִּי'ר), נחי לִי'יה (נלִי'יה), נחי לִי'א (נלִי'א), נחי עִי'ר (נעִי'ר), גזרת הכפולים

דרכי תצורת שמות:

- גזירה מסורגת, שורש ומשקל
- גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם (הרכב) בסיסים, נוטריקון (ראשי תיבות)

¹⁴ זוהי טיוטה של דף העזר. טיוטה סופית תפורסם לקראת מועד חורף תש"ף.

4.2 מפרט התכנים לשאלון 11282 (שאלון 30%) לנבחני משנה, לנבחנים במוסדות שאינם מוכרים ולמשפרי ציון בית-ספרי

מבנה השאלון 11282

שאלון 11282 מיועד לנבחנים אשר לומדים במוסדות שאינם מוכרים, לנבחני משנה ולנבחנים במוסדות מוכרים המבקשים לשפר ולתקן את ההערכה הבית ספרית. נבחנים במוסדות מוכרים זכאים לגשת לשאלון זה רק אם הוגש למשרד החינוך הציון הבית-ספרי שהם מבקשים לשפר.

שימו לב: מפרט התכנים לשאלון זה השתנה, והוא לא יכלול פרקים מטה-לשוניים.

- משך הבחינה הוא שעותיים.
- לניגשים לשאלון 11282 אין ציון בית-ספרי/שנתי (ציון "מגן"). הציון הסופי במקצוע עברית יהיה שקלול הציון הסופי בשאלון 11281 (70%) עם ציון שאלון 11282 (30%).¹⁵

פרק	נושאים	ממדים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא	• טקסט מידע • טקסט טיעון • טקסט מדריך (שימושי) (ראה פירוט והרחבה בהמשך)	ממדי ההבנה • איתור מידע: - נגישות ואחזור מידע - בתוך הטקסטים - מיון מידע • הבנה: - ייצוג של משמעות - מילולית - אינטגרציה והסקת מסקנות • הערכה ושיקוף: - הערכת האיכות והמהימנות - הערכה של תוכן וצורה - זיהוי של עימות והתמודדות עימו • אוצר מילים	פרק הבנת הנקרא יכול <u>שניים-שלושה</u> טקסטים מסוגים שונים. סך כל הטקסטים לא יעלה על 1,000 מילים. השאלות יהיו בממדי ההבנה השונים לרבות שאלות מיזוג מידע ושאלות על אוצר מילים	70 נקודות
הבעה בכתב	כתיבת טיעון בזיקה לטקסט אחד או יותר או בזיקה לקטע שאינו אחד המאמרים	ממדי הערכת הכתיבה • הבנת המטלה • תוכן ומבנה • לשון (ראה פירוט והרחבה בהמשך)	היקף הכתיבה הנדרש הוא 200-300 מילים.	30 נקודות

¹⁵ לנבחנים אינטרניים במוסדות המוכרים יהיה שקלול הציון כך: שאלון 11282 (30%) + ציון שנתי/מגן לשאלון 11281 (21%) + ציון שאלון 11281 (49%). לנבחנים אקסטרניים במוסדות שאינם מוכרים יהיה שקלול הציון כך: שאלון 11282 (30%) + שאלון 11281 (70%).

פירוט הנושאים בהבנת הנקרא לשאלון 11282

איתור מידע

- איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי ובטקסטים הנלווים
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, ניגוד וויתור)
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- זיהוי רצפים בטקסט
- ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה)

הבנה

- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים בין משפטים ובין פסקות בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
- הבנה של אזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט המרכזי עם פרטי מידע מן הטקסטים הנלווים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- אמצעים רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב

הערכה ושיקוף

- הערכת תוכן הטקסט ומבנהו וביקורת עליהם בליווי הנמקה
- הערכת לשון הטקסט וביקורת עליה (כגון התאמת הלשון לסוגה ולמטרות הכותב)
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט על סמך ידע כללי

אוצר מילים

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים, כגון נרדפות, ניגודיות והיכללות

פירוט ממדי ההערכה בפרק ההבעה בכתב

כללי, הבנת המטלה

- היענות למאפייני הסוגה
- מודעות לנמען: שילוב המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט
- היענות להיקף הכתיבה

תוכן ומבנה

- מיצוי התוכן: פירוט / צמצום, הצגת מורכבות רעיונית, הצגת נקודות ראות שונות וכדומה
- הימנעות ממידע עודף
- יצירת טקסט עצמאי (לא מהוקשר): טקסט המכיל את המידע הדרוש לקורא כדי להבין את הטקסט
- יצירת לכידות רעיונית
- קישור בין משפטים ובין פסקות; חזרות לקסיקליות, אזכורים
- אזכור מקורות המידע לשמירה על אתיקה בכתיבה

לשון

- שמירה על משלב לשון אחיד והולם, משלב כתיבה עיונית
- אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- כתיב נכון

4.3 השאלונים המותאמים

המבחן המותאם מאפשר התאמה לדרכי היבחנות הניתנת בעקבות המלצות המבוססות על עדות של הצוות החינוכי והמגובות באבחון פסיכו־דידקטי. המבחן המותאם ניתן רק באישור ועדת התאמות מחוזית. ההתאמה במבחן מסוג זה מאפשרת בחירה רבה יותר בין שאלות הבחינה או מענה על פחות שאלות. בשאלון 11281 המבחן המותאם מאפשר לעיתים דרכי תשאול שונות מדרכי התשאול בשאלון הכללי. יובהר כי על פי החלטת הדרגים המקצועיים במשרד החינוך, הבחירה המתאפשרת בבחינה מותאמת לא תאפשר להפחית מחומר הלימוד לבחינה.

פרטים נוספים על ההתאמות במקצוע עברית יפורסמו במהלך השנה באתר הפיקוח על הוראת העברית ובקהילת המורים.

שאלון 11282

לשאלון 11282 אין גרסה נפרדת לנבחנים הזכאים לבחינה מותאמת או טבלת בחירה. שאלון הבחינה הכללי ייכתב תוך התאמה לנבחנים מותאמים.

השאלון המותאם לנבחנים בשאלון 11281

- לזכאים לשאלון 11281 **מותאם** יש טופס שונה מהטופס לנבחן הכללי. על הנבחן להקפיד כי קיבל טופס שאלון ונספח מאמרים שעליהם מוטבעת המילה **מותאם**. על בית־הספר לוודא כי הנבחן המותאם קיבל לידי את הטפסים הנכונים, ולחלופין לוודא כי תלמיד שאינו זכאי לשאלון מותאם, לא קיבל לידי שאלון מותאם. בית־ספר שלא יקפיד על כך מסתכן בעיכוב מנהלי של הציונים ואף בפגיעה בציוני התלמיד.
 - השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
 - כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט כהה בלבד ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.
 - המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה. גם על נספח המאמרים יצוין כי הוא מיועד לנבחן **המותאם**.
- כאמור לעיל, תלמידים בעלי לקויות למידה נדרשים **ללמידה הזוהר ברמתה ובהיקפה לכלל התלמידים**, עם זאת הם זקוקים להתאמות **בדרכי התשאול** שיאפשרו להם להביע את ידיעותיהם בדרך הטובה ביותר.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

בטבלה שלהלן מופיעים הדגשים לשאלון המותאם. יובהר כי חלוקת הניקוד והבחירה בין השאלות זהות לשאלון הרגיל.

הנושאים	ניקוד	דרכי התשאל	הערות
הבנה והבעה	(50 נקודות)	- שאלות פתוחות - שאלות רב ברירה (סגורות)	הטקסטים יודפסו בגופן מוגדל. כך גם השאלות. עיבוד המאמרים יותאם לצורכי הנבחנים בעלי לקויות הלמידה. היקפי הטקסטים ייגזרו מעיבוד זה אך עשויים להיות בהיקף זהה לטקסטים בשאלון הכללי. השיקולים להיקף הטקסטים יהיו רמת הקריאות של הטקסטים והתאמתם לאוכלוסיית התלמידים בעלי הלקויות. בהבעה בכתב לא ייקנס התלמיד על שגיאות כתיב או על פיסוק שגוי (התלמיד נדרש, כמובן, לפיסוק בסיסי כגון נקודות בסופי משפטים).
שם המספר	(10 נקודות)	- שאלות פתוחות (השלמה) - שאלות רב ברירה (סגורות)	לא יהיו שאלות על מילות היחס ואותיות השימוש.
תחביר	(40 נקודות)	- שאלות פתוחות - שאלות רב ברירה (סגורות)	לא יהיו שאלות על משפטי ייחוד לא יהיו שאלות המרה ממבנה פעיל לסביל ולהפך. לא יישאלו שאלות על תקינות תחבירית. במידת האפשר יינתן מאגר / מחסן מונחים תחביריים כדי להקל על התלמיד ולאפשר זיהוי המונח התחבירי במקום שליפתו מהזיכרון.
צורות	(40 נקודות)	- שאלות פתוחות - שאלות רב ברירה (סגורות) - שאלות מיון - שאלות קלוז	לא יישאלו שאלות הדורשות זיהוי שורשים מגזרות חפ"נ, חפ"צ והכפולים. לא יישאלו שאלות על דיוקי הגייה ותקינות לשונית. במידת האפשר יופיעו הצורות בשתי דרכים: צורות מנוקדות ולצידן הצורות כשאין מנוקדות. בכל מקרה לא תישאלנה שאלות המצריכות הסתמכות על זיהוי הדגשים או על הבחנה בין סימני הניקוד.

5. הדגשים להוראת העברית לתעודת הסמכה בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים (90 שעות לימוד)

5.1 הוראה והערכה במוסדות החינוך הטכנולוגי מקצועי האינטרניים

על פי [חוזר מנכ"ל תשע"ו/4\(א\) 5.3-3.1](#) (סעיף 4) תלמיד המבקש תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית בסיסית, רגילה או מתקדמת או תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית, המאפשרת כניסה ללימודי טכנאים, תעודת טכנאי או תעודת הנדסאי, יחויב בהערכה פנימית.

הרציונל בהוראת העברית במסלול הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים הוא הקניית מיומנויות אורייניות ולשוניות בסיסיות, שתסייענה לתלמיד בהמשך לימודיו ובחיי הבורגנים שלאחר בית-הספר. נושאי הלימוד הם הבסיס בעבור תלמידים המבקשים להמשיך למסלול הסמכה לתעודה טכנולוגית-בגרותית. הציון הסופי הוא **ציון בית-ספרי** שיתבסס על תלקיט עבודות ועל הוראה בהיקף 90 שעות (סמל דיווח 11183).

תלמיד שירצה להשלים את חובותיו לקבלת ציון בגרות במקצוע **העברית** יצטרך להיבחן בשאלון הבגרות החיצוני (סמל שאלון 11281), בכפוף למפרט התכנים המובא בסעיף 8.3 בחוזר זה. ציון הבחינה ישתקלל עם הציון הבית-ספרי על התלקיט (סמל דיווח 11183). השקלול יהיה 70% שאלון 11281 + 30% הציון הבית ספרי על התלקיט (11183).

הבנת הנקרא

הטקסטים

במהלך לימודי העברית על התלמיד להיחשף לטקסטים רבים ומגוונים בהיקפים שונים ומעולמות תוכן שונים: טקסט מידע, טקסט טיעון וטקסט מדריך (שימושי).

הטקסטים יהיו רציפים ובלתי רציפים, כגון: ערכים בוויקיפדיה, ידיעות עיתונאיות, דפי מידע והדרכה, דוחות, מכתבי בקשה, תלונה והתנצלות, מכתבים למערכת, מאמרי טיעון ותגובה, תעמולה ופרסומת, תרשימים וטבלאות.

מלבד הטקסטים הכתובים המודפסים, יש לעבוד עם התלמידים על טקסטים מקוונים ממקורות אינטרנטיים שונים. יש לעמוד על מיומנויות הניווט הנדרשות בקריאתו של טקסט מקוון, חיפוש מושכל ברשת אחר מקורות מידע וכדומה. כמו כן יש להדגיש מיומנויות של מיזוג טקסטים ממקורות שונים.

עקרונות ודגשים

• ארגון הטקסטים סביב נושאי תוכן

מומלץ לארגן את הטקסטים סביב נושאי תוכן. אפשר לבחור נושאים מרכזיים מן האקטואליה, מן התחום החברתי והבין-אישי, מן התחום האזרחי, מן התחום הערכי-מוסרי, מעולם המדע וכיוצא באלו (דוגמאות לנושאים: כיבוד החוק, היחס לזר, דרכי התמודדות עם העוני, מאבק בגזענות ובאלימות, הלשון כמשקפת תרבות). לנושא הנבחר רצוי להביא שני טקסטים או יותר. הטקסטים יכולים להיות מתחומי דעת שונים (כגון היסטוריה, סוציולוגיה, מדעי החיים, לשון) ומסוגים שונים.

בד בבד עם הדיון בנושא הלימודי או בנושאים הלימודיים שהטקסטים מזמנים או שהמורה בחר להתמקד בהם (כגון הטענה המרכזית והרעיונות המרכזיים, הקישוריות), יש מקום לעמוד על מושגים מרכזיים בנושא התוכן, על מורכבות הנושא, על ההיבטים השונים שלו, על ההשתמעויות שלו לחיי התלמידים ועוד. בכל נושא כזה כדאי לקיים פעילות של סיכום פעילות של כתיבה בעקבות הטקסטים.

• **עקרון ה"ספירליות" בהבנה והבעה**

ספירליות בלמידה פירושה הוא שבכל שלב אין זונחים את מה שנלמד בשלב הקודם אלא מתבססים עליו, מוסיפים עליו, מרחיבים אותו או מעמיקים בו. רצוי לבנות את לימודי ההבנה וההבעה במבנה ספירלי. הספירליות יכולה להתבטא הן בעלייה ברמת הקושי של הטקסטים הן בכמות ובאיכות של הנושאים הלימודיים שיטופלו בכל טקסט. רמת הקושי של הטקסטים מתבטאת באורכם, במורכבות הרעיונות שבהם, במורכבותם המבנית, במידת ההפשטה וההכללה, באוצר המילים והביטויים ובסגנון הכתיבה. אפשר לפרוס את הטקסטים הנקראים והנכתבים מן הקל לכבד – מן הקצר לארוך, מן האישי לכללי, מן המוחשי למופשט, מן הפשוט למורכב.

פירוט ממדי ההבנה בפרק הבנת הנקרא

איתור מידע

- איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי ובטקסטים הנלווים
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, ניגוד וויתור)
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- זיהוי רצפים בטקסט
- ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה)

הבנה

- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים בין משפטים ובין פסקות בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
- הבנה של אֶזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט המרכזי עם פרטי מידע מן הטקסטים הנלווים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)

הערכה ושיקוף

- הערכת תוכן הטקסט ומבנהו וביקורת עליהם בליווי הנמקה
- הערכת לשון הטקסט וביקורת עליה (כגון התאמת הלשון לסוגה ולמטרות הכותב)
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן

- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט על סמך ידע כללי

כתיבה

יש לתרגל עם התלמיד כתיבה בהיקפים שונים החל בכתיבת תשובה לשאלה במהלכי כתיבה קצרי טווח עד לכתיבה רחבת היקף וארוכת טווח.

במוקד הוראת הכתיבה יעמדו כתיבת טיעון בזיקה לטקסטים וכתיבה ממוזגת של שני טקסטים או יותר. בכל מחצית על התלמיד להפיק תוצר כתיבה אחד לפחות בהיקף של עד 300 מילים לפחות. תוצרי הכתיבה יהיו חלק ממהלכי כתיבה ארוכי טווח הכוללים עדויות לתהליכי בקרה ושכתוב. מהלך כתיבה אחד יכול **כתיבה ממוזגת של שני טקסטים או יותר, והמהלך השני יכול כתיבת טיעון.**

פירוט ממדי ההערכה להבעה בכתב

כללי, הבנת המטלה

- היענות למאפייני הסוגה
- מודעות לנמען: שילוב המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט
- עמידה בהיקף הכתיבה הנדרש

תוכן ומבנה

- מיצוי התוכן: פירוט / צמצום, הצגת מורכבות רעיונית, הצגת נקודות ראות שונות וכדומה
- הימנעות ממידע עודף
- יצירת טקסט עצמאי (שאינו תלוי בטקסט אחר): טקסט המכיל את המידע הדרוש לקורא כדי להבין את הטקסט
- יצירת לכידות רעיונית
- קישור בין משפטים ובין פסקות; חזרות לקסיקליות, אזכורים
- אזכור מקורות מידע

לשון

- שמירה על משלב לשון אחיד והולם, משלב כתיבה עיונית
- אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- כתיב נכון

התלקיט ככלי להוראה ולהערכה

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת "עברית" **התלקיט הוא ממהות המקצוע**: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא ומשמשים בעבורו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל. התלקיט יכול גם לכלול משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים וכן מבחן ומשוב בעקבותיו. אם כן, התלקיט משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי **להערכה מעצבת ומתמשכת** של תהליך הלמידה.

מאחר שהתלקיט הוא אוסף של משימות ושל עדויות הקשורות לתהליך ההוראה, יחליט המורה אילו מהחומרים הוא עצמו יבדוק ואילו מהחומרים ייבדקו בהערכה עצמית או בהערכת עמיתים. מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התיק כולו. בדרך זאת אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה.

לשון ומטה-לשון

מערכת הצורות

- זיהוי השורש בפעלים ובשמות. השורשים יהיו מגזרת השלמים והמרובעים
- ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרד) וגוף
- משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל
- ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל מגזרת השלמים, בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים, הרכב בסיסים), שאילה מלעז
- עמידה על המשמעויות השכיחות של המשקלים והצורנים
- תקינות בצורות הפועל והשם

תחביר

- חלקי הדיבור: שם העצם, שם התואר, שם הפעולה, הפועל (ושם הפועל), תואר הפועל, מילות היחס ומילות הקישור
- צירופי סמיכות וצירופי שם ותוארו
- הבחנה בין צירוף לבין משפט
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), איחוי (מאוחד), מורכב
- ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נושא (פועלי, שמני), אגוד (מסוג כינוי גוף בלבד), מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה
- הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח: השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה, תכלית ותנאי
- המרות - דיבור ישיר ודיבור עקיף, שינוי סדר מילים, המרות מסוג משפט אחד לאחר. יודגש הקשר בין מבנה לתפקוד.
- תקינות בהתאם התחבירי

5.2 היבחנות במוסדות החינוך הטכנולוגי מקצועי האקסטרניים

על פי [חוזר מנכ"ל תשע"ו/4\(א\) 5.3-3.1](#) (סעיף 4), תלמיד המבקש תעודת הסמכה טכנולוגית מקצועית בסיסית, רגילה או מתקדמת או תעודת הסמכה טכנולוגית מקצועית, המאפשרת כניסה ללימודי טכנאים, תעודת טכנאי או תעודת הנדסאי, יחויב בהערכה פנימית. בתי הספר אשר אין הכרה בציונים הבית ספריים שלהם מחויבים להגיש את התלמידים לבחינת מפמ"ר חיצונית, אשר תישלח לבתי הספר ביום הבחינה.

להלן כמה דגשים בנוגע לשאלון המפמ"ר :

- תוכני הלימודים והדגשים להוראה מפורטים בסעיף 5.1 שלעיל.
- סמל השאלון הוא 11182.
- משך הבחינה הוא שעתיים.
- להלן מבנה הבחינה :

פרק א: הבנת הנקרא – 70 נקודות

פרק זה יכלול עד שני טקסטים בהיקף כולל של כ-900 מילים. נוסף לכך ייתכנו היצגים גרפיים וטקסטים בלתי מילוליים.

יכללו שאלות בהבנת הנקרא כמפורט בסעיף 5.1.

פרק ב: הבעה בכתב – 30 נקודות

בפרק זה יידרש הנבחן לכתובת טקסט טיעון בהיקף של כ-150 מילים. פירוט ממדי ההערכה לכתובה מפורט בסעיף 5.1.

- מחברות הבחינה יישלחו למרב"ד בהתאם להנחיות אגף הבחינות.

6. ביטול שאלוני העולם הישן

בוגרים, נבחני משנה ומשפרי ציון אשר נבחנו בשאלוני העולם הישן, ייגשו לשאלוני הרפורמה עלפי טבלת ההמרה הזאת:

אחוז ציון השאלון בציון הבגרות הסופי*	עולם חדש שאלוני רפורמה	עולם ישן טרום רפורמה	
40%	11282	210,011107	שאלונים כלליים
60%	11281	211,011108	
40%	11272	212,011105	שאלונים לעולים חדשים
60%	11284	213,011106	

* לבוגרי העולם הישן ישוקללו הציונים בשאלוני הרפורמה לציון הסופי במקצוע בהתאם לשקלול שהיה נהוג בתעודת הבגרות על פי חובת הזכאות בעולם הישן.

7. מועדי ההיבחנות והדיווח על-פי השאלונים וסמלי הדיווח

סמל	שם השאלון	אוכלוסייה	מועדי היבחנות או דיווח		
			חורף	קיץ	מחצית שלישית
11281	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	נבחנים כלליים	✓	✓	✓
11281 מותאם	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	נבחנים מותאמים	✓	✓	✓
11281 כו"ח	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	כבדי שמיעה וחירשים	✓		
11281 מתוקשב	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	כלליים ומותאמים	✓		
11282	עברית: הבנה, הבעה 30%	נבחני משנה ואקסטרניים	✓	✓	
11283	סמל דיווח על הציון הבית-ספרי 30%	נבחנים כלליים	✓	✓	
11287	סמל דיווח על תיק העבודות במיזם הכתיבה	נבחני המיזם	✓		
11271	עברית: לשון לנבחני תוכנית מיזם הכתיבה	נבחני המיזם	✓	✓	
11271 מותאם	עברית: לשון לנבחני תוכנית מיזם הכתיבה	נבחני המיזם המותאמים	✓	✓	
11284	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% לעולים חדשים (+מותאם)	עולים חדשים ברמות א-ב	✓	✓	
11274	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% לעולים חדשים	עולים חדשים ברמה ג ¹⁶	✓		
11272	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 30% לעולים חדשים	עולים חדשים נבחני משנה ואקסטרניים	✓		
11273	סמל דיווח על הציון הבית-ספרי 30% לעולים חדשים	עולים חדשים	✓	✓	
11183	חינוך טכנולוגי: ציון בית-ספרי על 90 שעות לימוד	חינוך טכנולוגי ומפת"נים	✓		
11182	חינוך טכנולוגי: שאלון מפמ"ר על 90 שעות לימוד במוסדות לא מוכרים	חינוך טכנולוגי ומפת"נים	✓		
11288	עבודות חקר בהיקף 2 יח"ל וחלוצי הערכה		✓		
11589	עבודת גמר בלשון עברית בהיקף 5 יח"ל		✓		

¹⁶ שאלון 11274 מיועד גם לעולים חדשים יוצאי אתיופיה ברמה ב.

8. שאלות עמ"ר (ערכים מעורבות ורלוונטיות)

שאלות עמ"ר שואפות להיות שאלות [חשיבה מסדר גבוה](#) הנוגעות לחיי הלומדים והעוסקות בערכים כלליים או העולים מתוך תוכנית הלימודים. תפקידן של השאלות הללו הוא לקדם למידה בעלת משמעות ולומד ולעורר שיח ערכי בכיתה. העיסוק בשאלות עמ"ר הוא בסיס לדיון בערכים ובנושאים המעודדים את מעורבות התלמיד והרלוונטיים לעולמו ולחיו.

על המורים לקדם שיח עמ"ר בלמידה כחלק מהנושאים העולים מן הטקסטים הנלמדים, מן הטקסטים המופקים וכחלק מהעיסוק בידע הלשוני ומהרלוונטיות שלו לחיי היום-יום של התלמיד. בבחינות הבגרות בעברית שאלת עמ"ר תופיע לרוב כמטלת כתיבה אישית ו/או הבעת עמדה. בדרך כלל נושאי הכתיבה יהיו בזיקה ישירה או עקיפה לנושאי הטקסטים של הבחינה. בהערכת שאלות אלה תיבחן יכולת ההבעה וניסוח התשובה בכתיבה מעמיקה ומבוססת, לכידה ותקנית.

חשוב מאוד שלא להציג את נושאי העמ"ר כנושא העומד בפני עצמו בתוכנית הלמידה. כך, אין ללמד שאלות עמ"ר או מענה על שאלות עמ"ר כאילו היו אלה סוגת כתיבה נבדלת.

למאמרים בנושא שאלות העמ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו [כאן](#).

להלן דוגמאות לשאלות העמ"ר שהופיעו בבחינות הבגרות במועד קיץ תשע"ח:

- לפניך כמה התלבטויות האופייניות לבניו נוער ולבוגרים בארץ.
 - באיזו מגמה לבחור כדי להרחיב את לימודי בתיכון?
 - באיזה מסלול לבחור בשירותי הצבאי? באיזה תפקיד?
 - האם לצאת שלנת שירות?
 - מה כדאי לי ללמוד בעתיד? באיזה מקצוע לבחור?
 - באיזה סוג של עבודה כדאי לי לעבוד?

בחר בהתלבטות אחת המוכרת לך מחיך האישיים. תאך את ההתלבטות, כתוב במי התייעצת או במי תתייעץ כדי להחליט, הסבר מדוע בחרת להתייעץ דווקא בו, ובאיזה אופן המידע שקראת במאמרים (או באחד מהם) תומך בבחירתך. (שאלון 11281, קיץ תשע"ח)

- בטקסטים שקראת מוזכרים מאפיינים ייחודיים של האדם. בחר מאפיין אחד החשוב לך במיוחד בהיותך מתבגר. הצג את המאפיין, ונמק מדוע הוא חשוב לך. (שאלון 75281, קיץ תשע"ח)

9. פדגוגיה דיגיטלית בהוראת עברית

אנו חיים בעולם משתנה, עולם דיגיטלי. בית-הספר הוא אולי המעוז האחרון שבו התלמיד עוד כותב מסמכים (סיכומי שיעור, חיבורים ומבחנים) בדף ועט. יחד עם זאת, עבודות החקר והגמר כבר מוקלדות במחשב, החיפוש אחר מקורות המידע נעשה במרשתת וגם התקשורת הבין-אישית בדוא"ל וברשתות החברתיות היא תקשורת דיגיטלית. מציאות זאת מחייבת הקניית מיומנויות דיגיטליות המקדמות קריאה וכתיבה, ועל המורים לעברית מוטלת המשימה החשובה של אימון התלמיד בכך עד להטמעתן.

המקצוע "עברית" נוגע גם לעניינים ולתחומים אחרים: מידענות – דליית מידע ממאגרי מידע ממוחשבים – עיסוק הדורש מיומנות של ברירת העיקר, סיכום, שילוב טקסטים וכדומה; תקשורת ממוחשבת (תקשוב) – הדואר האלקטרוני והשיחה האלקטרונית ושימושיהם לצרכים לימודיים; עיבוד תמלילים במחשב – שימוש יעיל בטכנולוגיה לצורכי שכתוב ועיצוב של טקסטים.

(מתוך [תכנית הלימודים בעברית, תשס"ג](#))

על המורים ועל התלמידים לשלוט במיומנויות הללו ולשלבן במהלך הלמידה בכיתה ובשיעורי הבית והעבודות:

- חיפוש מושכל במאגרי המידע במרשתת
- דליית מידע אמין ושימוש מושכל בו
- קריאה בטקסט דיגיטלי והניווט בו: קישורים חמים, ניווט בדף האינטרנט וכדומה
- שימוש בכלי office בסיסיים להוראה ולקידום הכתיבה: כתיבה במסמך word ושימוש בכלי העריכה הבסיסיים ובכלים הדיאלוגיים שבו, כגון הוספת הערות, "עקוב אחר שינויים", שימוש במסמך שיתופי וכדומה

! על תהליכי הוראת הבנת הנקרא, ההבעה ומשימות החקר הלשוניות להיות מבוססים גם על פדגוגיה דיגיטלית המקדמת את התחומים הללו.

אנו מציעים להיעזר במאגרי המשימות האלה:

- ✓ [יחידות ההוראה לחטיבות העליונות מהאתר של הפיקוח על הוראת העברית](#)
- ✓ [מאגר המשימות האורייניות המתוקשבות](#) (הכניסה למורים ולתלמידים היא באמצעות שם משתמש וסיסמה)

תוכניות ייחודיות

1. מיזם הכתיבה הדיגיטלי

המדיניות הפדגוגית של משרד החינוך קוראת לשינוי חינוכי שעיקרו מעבר מלמידה המדגישה שינון של מידע ללמידה המדגישה הבנה מעמיקה של התכנים ופיתוח יכולת למידה וחשיבה. ממדיניות זו מתחייב שינוי בדרכי ההוראה, הלמידה וההערכה הנהוגות בבתי הספר. מיזם "הבעה והערכה באמצעות תיק עבודות" והלמידה המקוונת הממירה בגרות (ראו סעיף 2) הם חלופות הערכה לשאלון 11281 ולהערכה הבית-ספרית 11283.

מיזם הכתיבה ממיר 50% מהציון בעברית בתעודת הבגרות. התלמידים הלומדים במסגרת המיזם אינם נבחנים בחלק ההבנה וההבעה בבחינה החיצונית, וציוניהם בחלק זה ניתנים על ידי מוריהם לעברית על סמך תיק העבודות שהם כותבים במהלך שנת הלימודים. המיזם מלווה בהדרכה ובחומרי עזר וכן בהשתלמות מקוונת.

במסגרת המיזם התלמידים נדרשים לכתיבה מסוגים שונים. במיזם שלושה מהלכי כתיבה. כל מהלך מוביל לכתיבה טיעונית (ארגומנטטיבית) משמעותית רחבת היקף, המבוססת על תשתיות ידע, שימוש מושכל במקורות מידע והסתמכות עליהם תוך הקפדה על אזכורם כמקובל בכתיבה אקדמית.

מטרתו של המיזם היא ללמד את התלמידים כתיבה באופן הראוי לה, באופן תהליכי וממושך. הערכת הכתיבה אינה מבוססת עוד על אירוע בחינה חד-פעמי, אלא מלווה בקריאה רבה וכוללת תהליכי שכתוב בעקבות דיאלוג מורה-תלמיד, למידת עמיתים, דיונים מונחים בכיתה, משוּב עצמי של הלומד והתבוננויות מעמיקות בתהליך. המיזם מזמן לתלמיד בחירה אישית בחומרים ובנושאים המעניינים והמאתגרים אותו הן מבחינה קוגניטיבית הן מבחינה ערכית ורגשית. מאמר הסיום שמגיש התלמיד הוא בהיקף של 800-1000 מילים.

המיזם מיועד לתלמידי כיתות י, י"א או י"ב, והוא המשך ישיר לתוכנית הבית-ספרית במסגרת 30% (המיזם עצמו – ערכו 20% מציון הבגרות במקצוע עברית). המיזם נועד למורים המעוניינים להעמיק את הוראת הכתיבה בכיתותיהם ולשפר את מיומנויות ההבעה בכתב של תלמידיהם.

מיזם הכתיבה אינו מיועד לכיתות אתגר (ל"ב טכנולוגי), טו"ב וכיתות החינוך המיוחד. תלמידי החינוך המיוחד המשולבים בכיתות רגילות המשתתפות במיזם, ילמדו במיזם עם כל תלמידי הכיתה ויקבלו את המענה הראוי להובלת התהליך. כיתות מב"ר של אגף שח"ר יוכלו להצטרף למיזם בהמלצת המדריכה הבית-ספרית לעברית ובמקביל לכיתה רגילה במיזם.

לפרטים על מיזם הכתיבה הדיגיטלי בחטיבה העליונה יש לפנות **לאהובה דור**,
מדריכה ארצית – תוכנית המיזם
ahuva07@gmail.com

2. למידה מקוונת ממירת בגרות

הלמידה המקוונת ממירת הבגרות ("קורס ממיר בגרות") מבוססת על שילוב של הוראה מקוונת מעמיקה בתחום הדעת עם הוראה פנים אל פנים. הלמידה כולה מתפרסת על פני שנתיים וכוללת אירועי הערכה שונים: תרגילים, מטלות חקר, מהלכי כתיבה ובחנים מקוונים. כל אלה נבדקים על ידי המורה המלמד בתוכנית או אוטומטית על ידי המערכת ומשוקללים לכדי הציון הסופי של התלמיד בתחום הדעת עברית בתעודת הבגרות. בתהליך הפיתוח של הקורס פותחו כל תוכני הלימוד במערכת המודל.

בשנים תשע"ח-תשע"ט נלמדה התוכנית כפיילוט בארבע עשרה כיתות. משנה"ל תש"ף יוכלו להצטרף לתוכנית מורים אשר התנסו בהוראה דרך המודל, כפי שיפורט בקול הקורא שיישלח לקראת תחילת השנה.

לפרטים על הלמידה המקוונת הממירה בגרות יש לפנות **לענבל גורן**,
מדריכה ארצית – מיזמים מקוונים
goreninbal@gmail.com

3. בחינת הבגרות המתקשבת עתירת המדיה

המזכירות הפדגוגית ביחד עם המנהל הפדגוגי, מנהל תקשוב, הטכנולוגיה ומערכות המידע והראמ"ה מובילים מהלך של פיתוח בחינות בגרות מתקשבות עתירות מדיה. הבחינות המתקשבות משלבות פריטים עתירי מדיה, כגון דימוי אתרי אינטרנט, קטעי שמע, סרטונים ועוד וכן מזמנות למידה רבחונית, חווייתית ורלוונטית ללומדים. מטרת המעבר להערכה מתקשבת היא לעודד שימוש מיטבי בטכנולוגיה בלמידה והוראה כחלק מהתאמת מערכת החינוך למאה ה-21.

בחינת בגרות מתקשבת התקיימה כבר במועדי קיץ תשע"ז, תשע"ח ותשע"ט, ונבחנו בהם כ-800 תלמידים. גם בקיץ תש"ף תתאפשר היבחנות מתקשבות בבחינת הבגרות בעברית: הבנה, הבעה ולשון. המשרד יעמיד לרשות בתי הספר והמורים שיצטרפו את כל המידע הרלוונטי, ההכשרה והתמיכה המקצועית. המורים שיצטרפו יחויבו להשתתף בקורס מקוון דיסציפלינרי בהיקף של 30 שעות עם ציון וזאת במטרה להתאים את ההוראה לתהליך ההערכה ולהיערך באופן מיטבי לביצוע הבחינה המקוונת.

בתחילת שנת הלימודים תש"ף יצא קול קורא למנהלים המעוניינים להגיש את תלמידיהם לבחינה המתקשבת במועד קיץ תש"ף. לפרטים נוספים יש לפנות למדריכות המרכזות.

לצפייה בנוסח הדגמה של בחינת הבגרות המתקשבת לחצו [כאן](#).

שם משתמש: student_demo
סיסמה: student2580

4. כתיבת עבודת גמר בהיקף 5 יח"ל

כתיבת עבודת גמר היא תהליך למידה משמעותי בדגש מחקרי. היא מתבססת על עקרונות הלמידה האוטנטית, ומאפשרת התמודדות עם סוגיה לימודית מעמיקה ומאתגרת שמעבר לנלמד בבית הספר ובתוכנית הלימודים. תלמיד המעוניין בכך רשאי לכתוב עבודת גמר בהיקף חמש יחידות לימוד (כ-450 שעות) בלשון עברית על-פי הכללים והדרישות המקצועיות שנקבעו על ידי הפיקוח לעבודות גמר באגף לחינוך העליסודי. את הכתיבה ילווה מנחה אקדמי עצמאי המומחה לנושא. על התלמיד להתבסס על ידע מדעי עדכני ודרכי מחקר מדעיות. הגשת הצעה לעבודת גמר אפשרית החל בכיתה י לתלמידים אינטרניים בלבד.

[עבודה גמר בעברית](#) מיועדת לתלמידים המעוניינים להעמיק את ידיעותיהם בחקר השפה העברית, הבלשנות העברית וחקר השיח בעברית.

לפרטים נוספים על כתיבת עבודת גמר היכנסו לאתר [הפיקוח על עבודות הגמר](#).
אפשר לפנות לשפיה סטרוסקי, מנהלת גף הערכה חלופית ועבודות גמר באגף לחינוך עליסודי
shifrast@education.gov.il
ולד"ר מרים וייטמן, מדריכה ארצית מטעם הפיקוח על עבודות הגמר:
miriamwe@education.gov.il
050-8695054 , 02-5203332

5. תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה

תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה הן תוכניות הערכה ממירות בגרות. אלה תוכניות חינוכיות פורצות דרך המקדמות הערכה של תוכנית הלימודים הקיימת בדרכים ייחודיות של חלופות הערכה. כל אחת מהתוכניות מותאמת לצורכיהם השונים של בתי הספר, והן מבוססות על תפיסת עולם חינוכית ייחודית המקדמת למידה משמעותית.

אישור תוכנית בית-ספרית במסגרת תמ"ר או חלוצי הערכה מותנה בעמידה בתנאי הסף המנהליים שקבע האגף לחינוך על יסודי (הכרה, שק"ד, ציונים) ובאישור פדגוגי של מפמ"ר תחום הדעת (בתוכנית תמ"ר נדרש גם אישור פדגוגי של אגף א' לפיתוח פדגוגי).

משנה"ל תשע"ט יש נוהל חדש להערכה חיצונית של התוכניות. לקריאת הנוהל, לפרטים נוספים וליצירת קשר – קראו [כאן](#).

6. שילוב המעורבות החברתית בהערכה החלופית בתחומי הדעת

בחודשים האחרונים נכתב והופץ מסמך משותף למזכירות הפדגוגית, המנהל הפדגוגי ומנהל חברה ונוער בנושא "שילוב המעורבות החברתית בחלופות בהערכה". המסמך נכתב כחלק מהתפיסה המערכתית לחינוך ערכי. מסמך זה מחזק את התפיסה המדגישה כי הוראת תחומי הדעת תוך שילוב העיסוק בערכים תורמת ללמידה משמעותית. הוראה המתבססת על חיבור רלוונטי בין החומר הנלמד לעולמו של התלמיד, למידה המשלבת חוויה ערכית וחשיבה ביקורתית.

השילוב בין החלופות בהערכה בתחום הדעת למעורבות החברתית יכול להעמיק את הלמידה המשמעותית. התוכנית תסייע לתלמידים להבין וללמוד היטב את תחום הדעת מתוך ראיית הרלוונטיות של עולם התוכן הלימודי למציאות החיים. לשילוב בין החלופות בהערכה למעורבות החברתית יש ערך חינוכי רב ביצירת מוטיבציה למעורבות אזרחית וחברתית כתוצאה מלמידה המחברת בין עולם התוכן הלימודי למציאות החיים. בדרך זו נסייע לתלמידים בהתפתחותם האישית ובבניית זהותם ונחזק בהם את תחושת ערך העצמי, השייכות והמחויבות לקהילה, לחברה ולמדינה.

מומלץ למורים ליישם בבית ספרם את המהלך על בסיס העקרונות שבמסמך [זה](#).

7. תורה נביאים ו...כותבים

התוכנית "תורה, נביאים ו...כותבים" מיועדת לשיעורי עברית ותנ"ך בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה. התוכנית מאפשרת התייחסות פרשנית לסיפורי התנ"ך מעבר לפן העיוני-לימודי הנלמד בשיעורי תנ"ך גם באופן חווייתי, יצירתי ועיוני-הגותי. משנה"ל תש"ף פרשנותם הייחודית של התלמידים תוכל להתבטא גם באמצעות כתיבה עיונית של מאמר טיעוני.

בסיום התהליך תתקיימנה תחרויות של תוצרי הכתיבה, יוענקו פרסים לתלמידים שעבודותיהם נבחרו וכן לבתי הספר שהצטיינו לאורך כל התהליך. נוסף לכך יודפס ספר ארצי ובו ריכוז העבודות הנבחרות.

מהלכי הכתיבה התוצרים יהיו חלק מהתלקיט ומרכיב בהערכה החלופית במסגרת ה 30%, על פי המחונן הנדרש והמחייב בתחום הדעת.

חוזר מפורט בעניין יישלח בתחילת השנה.

פיתוח מקצועי ומשאבים להוראה

1. הדרכת המורים לעברית בחטיבה העליונה

תפקידה של ההדרכה הבית-ספרית בשנה"ל תש"ף הוא לייעל את ההוראה בשיעורי העברית בהתאם לעקרונות תוכנית הלימודים, לשינויים בארגון הלמידה ועל סמך מחקר מתפתח בהוראת שפה. אגב כך, ההדרכה משלימה את ההשתלמויות ונותנת מענה לצרכים ייחודיים של כל אחד מצוותי המורים.

מדריכות ארציות

שם	תפקיד	טלפון	דוא"ל
ד"ר עליזה עמיר	רכזת הדרכה ארצית, מנהלת תוכנית שלהב"ת	052-3529006	lizamir62@gmail.com
ענבל גורן	מדריכה ארצית, קורס ממיר בגרות ופורטל פדגוגי	050-2626021	goreninbal@gmail.com
אהובה דור	מדריכה ארצית, תוכנית מיזם הכתיבה	052-3490597	ahuva07@gmail.com
עדה מאורי	מדריכה ארצית להבעה בעל-פה	054-5429865	adam4aori@gmail.com
ד"ר נורית גנץ	מדריכה ארצית להוראת עברית לבגרות לעולים החדשים	050-6842053	dnganz@bezeqint.net
יעל נזר	מדריכה ארצית, תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית	054-8023823	ynezer@gmail.com

מדריכות מרכזות

מחוז	שם	טלפון	דוא"ל
דרום	סמדר הליבני	052-9288211	smadarhal@gmail.com
תל אביב	דליה זילברמן	052-6166637	zilberman@glil-yam.org.il
מרכז	ד"ר עליזה עמיר	052-3529006	lizamir62@gmail.com
מנח"י	מירב אברוך	052-3460034	meravavruch@gmail.com
ירושלים	נגה רוזביץ'	050-3215553	nogaroza@gmail.com
חיפה	יהודית שכטר	054-7299536	yehudit.shechter@gmail.com
צפון	עדי זקר	052-4488125	zakara62@gmail.com
התיישבותי	אביגיל סער	052-4267692	savigael@netvision.net.il

2. ההשתלמויות

להשתלמויות ולהדרכה יש חשיבות עצומה בפיתוח המקצועי של המורה ובהתמקצעותו בתחום הדעת ובהוראתו. ההשתלמויות מחדדות תכנים בתוכניות הלימודים ומציעות הדגשים דידקטיים ופדגוגיים. לכן אנו רואים חשיבות גדולה בנוכחות המורה לעברית בהשתלמויות, לפחות אחת לשלוש שנים.

פירוט מערך ההשתלמויות יישלח אליכם על ידי המדריכות המרכזות ויפורסם גם [באתר הפיקוח על הוראת העברית](#). מכל בית ספר יישלח נציג אחד לפחות להשתלמות.

במסגרת ההשתלמות ייכללו בין השאר התכנים האלה:

- שימוש בכלים דיגיטליים בשיעורי העברית
- הכתיבה הממזגת
- כתיבה ארוכת טווח
- הבעה בע"פ – דיבור בציבור
- התלקיט ככלי להוראה ולהערכה
- תכנים לשוניים חדשים-ישנים בארגון הלמידה החדש
- התאמת התכנים להוראה בכיתות האגף לנוער בסיכון
- הוראה המדגישה מענה לשונות

3. קהילת המורים לעברית

המורים לעברית בארץ הם קהילה רבת כוח והשפעה על עתיד הנוער. אנו מזמינים את כל המורים לעברית להצטרף לקהילת המורים לעברית בגוגל. בקהילה אפשר לשתף בחומרים, לקבל הודעות ולשאול שאלות. הודעות המתפרסמות בקהילה יגיעו ישירות לתיבת הדוא"ל שלכם.

תהליך ההרשמה לקהילת המורים:

- ◀ לחצו על הקישור הבא: <https://groups.google.com/forum/#!forum/eduivrit>
- ◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה".
- ◀ בתיבת הטקסט שתיפתח בחרו את האופן שבו יישלחו אליכם ההודעות.
- ◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה זו".

4. הפורטל הפדגוגי למורים לעברית בחטיבות העליונות

[הפורטל הפדגוגי](#) שואף להיות ארון הספרים והמרכזייה הפדגוגית הווירטואלית של המורה לעברית בחטיבות העליונות. הפורטל הוא מאגר עדכני של חומרי למידה, יחידות הוראה, משימות הערכה ומבחנים, כמו גם של כלי עזר למורה, ספרות מקצועית, תוכניות מוקלטות, הרצאות, מצגות, מאגרי מידע וחומרי העשרה רבים.

5. תיק תוכניות הלימודים לעובדי הוראה

[תיק תוכניות הלימודים](#) לעובדי הוראה הוא כלי מקוון חשוב ומשמעותי ללמידה. התיק מציג את כלל תוכניות הלימודים בכל תחומי הדעת, בכל שכבות גיל ובכל המגזרים. התיק מאפשר לתכנן את התהליך הלימודי והחינוכי בעילות מרבית תוך כדי יצירת קשרים בין ידע, מיומנויות וערכים כפי שעולים מתוכניות הלימודים בתחומי הדעת השונים.

תיק תוכניות הלימודים כולל את המידע הזה:

1. הידע הנדרש על פי תוכנית הלימודים
2. המיומנויות המרכזיות בכל תחום דעת (קוגניטיביות, תוך אישיות ובין אישיות)

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

3. הערכים המרכזיים בתחומי הדעת השונים
4. מגוון חומרי למידה, יחידות הוראה, סרטונים וכלי הערכה

תיק תוכניות הלימודים מעודד לגוון את אופני הלמידה תוך שימוש בכלים עכשוויים ברוח הלמידה המשמעותית. התיק מהווה חלק ממהלך אסטרטגי לאומי רחב היקף אשר נועד להתאים את הלמידה לאתגרי המאה ה-21.

6. ספרי הלימוד וחומרי הלמידה המאושרים לחטיבות העליונות

ספר הלימוד / סביבת הלימוד	מחברים	הוצאה לאור
בציר הלשון	אילת ברגר	מודן הוצאה לאור
שפה משותפת – חוברת העשרה לספר בציר הלשון	אילת ברגר, טל אהרן	
בשבילי הטקסט	נגה גנאל וקורן נשר שרעבי	שרי הוצאה לאור
שיאי לשון	דולי לוי ומאיה דלל	רכס הוצאה לאור
שיאי לשון – חוברת העשרה		
לשון לתיכון – הילקוט הדיגיטלי	מטח	מטח
לשון לתיכון – חוברת נלווית לאתר הקורס		
שאלה של טקסט הבנה והבעה לבית הספר העי"ס	רונית גדיש, סימה חרוב, ניצה פרילוק ורחל רוזנר	משרד החינוך

7. הצטרפות למאגר מעריכי בחינות הבגרות

המעוניינים להצטרף למאגר מעריכי **בחינות הבגרות** יירשמו [למאגר המומחים של המרב"ד](#). מעריך בחינות בגרות יהיה רק מורה העומד בתנאי הסף המפורטים [בחוזר המנכ"ל: תנאי הסף לקליטת מעריכים](#). יובהר כי מעריך בחינות הבגרות יהיה רק מורה לעברית בעל ניסיון בהגשה לבחינות הבגרות, בעל תואר בלשון עברית ותעודת הוראה או רישיון הוראה. כמו כן מעריך בחינות הבגרות חייב להציג אישור על השתתפות (כולל ציון) בהשתלמות מפמ"ר בשלוש השנים האחרונות ולשלוט במיומנויות מחשב.

ועדת המקצוע

ועדת המקצוע – מטרתה ליעץ למזכירות הפדגוגית בהתוויית מדיניות הוראת המקצוע עברית: הבנה, הבעה ולשון במערכת החינוך.

מטרה זאת נגזרים תפקידי הוועדה האלה:

- בחינת מצב המקצוע במערכת החינוך
- הצעת דרכים לשיפור ההוראה במקצוע
- הובלת כתיבת תוכנית הלימודים – דרכי הטמעתה והפעלתה
- דיון בסוגיות הקשורות במקצוע, לרבות חומרי הלימוד במקצוע והכשרת המורים
- הערכת ההישגים במקצוע

חברי ועדת המקצוע לשנה"ל תשע"ט*

פרופ' זהר לבנת	אוניברסיטת בר-אילן	יושבת ראש ועדת המקצוע חברת אקדמיה
מר תומר בוזמן	משרד החינוך	מנהל תחום הדעת (מפמ"ר) מרכז הוועדה
פרופ' רינה בן-שחר	המכללה האקדמית לחינוך אורנים	חברת אקדמיה
פרופ' חנה עזר	מכללת לוינסקי לחינוך	חברת אקדמיה
ד"ר רות בורשטיין	המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין	חברת אקדמיה
ד"ר עינת גונן	אוניברסיטת תל-אביב	חברת אקדמיה
ד"ר ליאור לקס	אוניברסיטת בר-אילן המכללה האקדמית אורנים	חבר אקדמיה
ד"ר עליזה עמיר	המכללה האקדמית לחינוך אחווה משרד החינוך	חברת אקדמיה ונציגת המשרד
גב' דליה הלוי	משרד החינוך	מפמ"ר עברית בחינוך היסודי והקדם-יסודי נציגת המשרד
גב' עדיית בר	משרד החינוך	הממונה על תכנון ופיתוח תוכניות לימודים נציגת המשרד
גב' ענבל גורן	משרד החינוך התיכון המקיף ע"ש שיפמן, טירת הכרמל	נציגת המשרד וחברת הוראה
מר זהבי לישי	סמינר הקיבוצים	חבר הוראה
מר שירן זהרונ	עירוני ד', תל-אביב	חבר הוראה והנהלה
גב' רינה ניצן	חט"ב אורט ע"ש נעמי שמר, גן יבנה	חברת הוראה והנהלה
גב' מרים רבינוביץ'	משרד החינוך מכללת "אורות ישראל", רחובות אולפנית הראל, כפר סבא	נציגת המשרד וחברת הוראה

*ייתכנו שינויים בחברי הוועדה במהלך שנה"ל תש"ף.

צרו קשר

אפשר ליצור קשר בכל הנוגע להוראת העברית בבתי הספר העל יסודיים באמצעות תיבת [צרו קשר](#) באתר הפיקוח על הוראת העברית.